اسوۂ حسنہ

مصنّف

حضرت مولانا اشرف علی قریشی

لقد کان لکم فی رسول اللہ اسوۃ حسنۃ

اُسوۂ حسنہ

مصنف

حضرت مولانا اشرف علی قریشی

استاذ حدیث وناظم اعلیٰ

جامعہ اشرفیہ پشاور پاکستان

ټول حقونه په حق د مصنف محفوظ دی ۔

- کتاب : ـــــــــــ اسوهٔ حسنه
- مصنف : حضرت مولانا اشرف علی قریشی
- بسلسله تبلیغ : ـــــــ مطبوعات (۹)
- ناشر : ـــ موتمر المولفین جامعه اشرفیه
- صفحات : ـــــــــــ (۹۶)
- ورحبې ځل : ـــــــ شعبان سنه ۱۴۰۱ھ

ناشر:-

موتمر المولفین جامعه اشرفیه علامه عبدالودود قریشی روډ
جامع مسجد مهابت خان پېښور پاکستان

فهرست

۱- عرض حال	۱۴
۲- حرفِ اول	۱۷
۳- اُسوۂ حسنہ	۳۱
۴- د انسانی حقوقو د جبے منشور	۳۵
۵- د قربانی اختر	۳۸
۶- الراشی والمرتشی کلاهما فی النار	۴۵
۷- حصول علم	۴۶
۸- انعاماتِ خداوندی	۵۰
۹- د علم طلب	۵۱
۱۰- د دین تعلیم	۵۱
۱۱- د والدینو احترام	۵۲
۱۲- د اولاد ترتیب	۵۳
۱۳- د والد صاحب تلقین	۵۳
۱۴- تهذیبِ فرنگ	۵۵
۱۵- د علم فضیلت	۵۵
۱۶- د شهادت مقام	۵۶

۱۷- بلند مقام ۵۷
۱۸- د نیوی او اخروی عزت ۵۸
۱۹- د حضرت عمر رضی الله تعالی عنه خیرات ۵۸
۲۰- د غیبت کول لوی گناه ۵۹
۲۱- د تهمت او د غیبت فرق ۶۰
۲۲- د حضرت سلمان رض سفر ۶۰
۲۳- د آیتونو نزول ۶۱
۲۴- د غیبت عذاب ۶۲
۲۵- په عقیدے کښے د توحید حکم ۶۳
۲۶- د اسلام بنیادی احکام ۶۴
۲۷- حسنِ اخلاق ۶۵
۲۸- دیو بل امداد کول ۶۶
۲۹- د کنځلو د لعنت نه لرے اوسئ ۶۶
۳۰- د راستی او د دروغو احکام ۶۷
۳۱- د دروغو گواهی کول ۶۸
۳۲- غیبت او بهتان ۶۹
۳۳- د دوه مخزی سړی سزا ۷۱
۳۴- خوشامندے او تعریف ۷۱
۳۵- وفات شوی خلق په نیکئ سره یاد کړئ. ۷۱

۳۶- سلام عام کړی ۷۲

۳۷- مهمان نوازی ۷۲

۳۸- دګاونډیانو حقونه ۷۳

۳۹- پرده اچول ۷۴

۴۰- تکبر او نشې نه بچ شئ. ۷۴

۴۱- دبغض او دکینې ممانعت ۷۴

۴۲- دریاکارئ نه ځان ساتل ۷۵

۴۳- دهوکه ورکولو والا ځمونږ نه نه دے ۷۶

۴۴- درشوت ممانعت ۷۶

۴۵- ناپ تول کښې تاکید ۷۶

۴۶- ددرود شریف فضیلت ۷۷

۴۷- ملاوټ کول ۷۷

۴۸- خیانت کول ۷۸

۴۹- دامانت حاضرول ۷۹

۵۰- نفل د فرضو برابر ۸۰

۵۱- دانصاف تله ۸۱

۵۲- دګناه عفو او بخشش ۸۲

۵۳- یاصمد ۸۳

۵۴- دحضرت ابراهیم علیه السلام ایثار ۸۴

۵۵- دنفس اصلاح ۸۷

۵۶- دوحی الٰهی تابعداری ۸۷

☆

د نصیحت یو خو خبرې

از حضرت مولانا عبد الودود قریشی رح
بانی جامعه اشرفیه پشاور

☆

۱۔ غیبت مه کوه ډیره سخته ګناه لري۔
۲۔ د عبثو خبرو او د بے ځایه ګفتار نه پرهیز اوکړه۔
۳۔ کے خبرے، کم خوراک، کم خوب خپل عادت اوګرځوه۔
۴۔ د ځوانی عمر غنیمت اوګڼه۔ په دے قیمتی وخت کښے د آخرت دپاره څه توښه هم جمع کړه۔
۵۔ د راحت او د مصیبت په دواړو حالو کښے صابر او شاکر اوسه
۶۔ د کونډو، رنډو، یتیمانو، مسکینانو، مسافرانو خاصکر د خپلو خپلوانو اوکا ونډو یانو خبر ګیری او دستګیری ضرور کوه۔
۷۔ د مردم ازاری او بے رحمئ نه ځان اوساته۔ څوک چه د خدائ په مخلوق رحم نه کوی، خدائ په هغه رحم نه کوی۔

۸- د مانځه خاص اهتمام ساته- عزازیل په یوه سجده نه کولو سره شیطان کړے شو-

۹- د علماؤ او د صلحاؤ په مجلس کښې کینه (خود مخبری په غرض نه)

۱۰- سحر لا ستید د په وخت کښې یو څو منټو د پاره د خپلو اعمالو جائزه اخله، چه د سحر نه د ے تر د ے وخته څومره سیاه کارئ کړی دی- او بیا پر حسرت او کړه- او د خدائ پاک نه استغفار او توفیق د نیکئ طلب که-

(فاعتبروا یا اولی الابصار ط)

مدحتِ مصطفےٰ صلی اللہ علیہ وسلم

اشرفؔ علی قریشی

دل میں پھر روشن ہُوا اِک روئے تاباں دوستو
شبنمی ہونے لگیں پھر میری مژگاں دوستو

جب بھی سنتا ہوں میں نامِ پاکِ سرتاجِ رسُل
روح پر کھلتا ہے میری اِک دبستاں دوستو

روضۂ حضرت پہ ہو کر جب سے آیا ہے فقیر
دل کی ہر اِک رگ میں ہے اِک کیفِ پنہاں دوستو

دل میں اپنے اب تو ہے باقی فقط یہ آرزو
اُن کی اُلفت میں نکالوں دل کے ارماں دوستو

جب تلک زندہ رہوں گا اے عزیزانِ وطن
وار دوں گا راہِ حق میں اپنی کُل جاں دوستو

ہیں اسی باعث خفا اشرفؔ سے اہلِ قادیاں
ہے وہ ختم المرسلین کا اِک ثنا خواں دوستو۔

ہدیۂ تبریک

مشتاق مولائی

امیرِ کارواں یہ ظلِ سبحانی مُبارک ہو۔
رسول اللہ کے رُتبے کی تابانی مبارک ہو

تجھے اللہ نے بخشا شرف اے نوجواں اشرفؔ
دعائیں بن گئیں ہیں فضلِ ربّانی مبارک ہو

محمدؐ کے غلام ایسے ہی ہوتے ہیں جزاک اللہ
تڑپ والے تجھے یہ نورِ ایمانی مبارک ہو

تجھے حق نے رسول اللہ کے رُتبے پر بلوایا
جلوسِ خسروانہ کی یہ تابانی مبارک ہو

خدا محفوظ رکھے تجھکو آفاتِ زمانہ سے
تجھے دارین میں حق کی نگہبانی مبارک ہو

تیری عزت تیری عظمت تیری شہرت رہے قائم
ہمیشہ دائم و قائم یہ درخشانی مبارک ہو

تجھے اسلام کی خدمت کا جذبہ حق نے بخشا ہے
تمہارے دل میں ہے دردِ مسلمانی مبارک ہو

قریشی کے ولیعہد برادرِ یُوسفِ حق بین
تجھے مولانا اشرف شانِ یزدانی مبارک ہو

خوشی سے آج کب پھولے سماتے ہیں تیرے ہمدم
دعا مشتاق کی ہے فضلِ ربانی مبارک ہو۔

دُعا درخواست

ناشکر گزاری به وی که چرے زه دخپل دوست محترم جناب حاجی صوبیدار خان صاحب (سلمهٔ الله تعالیٰ) شکریه ادا نه کړمه چه هغوئ ځما په تبلیغی او دینی کاروونو کښے ما سره ډیر لوئے اخلاص کړیدے. ځما په هر یو تبلیغی کار کښے هغوئ ما سره ممد ثابت شوی دی۔

زه د هغوی د پاره په بارګاه رب العزّت کښے دعا کومه چه الله پاک دے د هغوئ په عمر کښے برکت واچوی او دَ دارینو سعادت مندی دے ورته نصیب کړی.

مصنّف؛

غمگین ہے آج اُن کی موت سے اشرف

—— اشرف علی قریشی

حضرت عبدالودود عالمِ دین متین تھے چل بسے
مہرِ عالمتاب، علم کے ماہِ مبین تھے چل بسے

علم کے آفتاب، رہبرِ دین معتین تھے چل بسے
یتیموں، بیواؤں مسکینوں کے غمگین تھے چل بسے

وہ محقق وہ محدث وہ مفسرِ قرآن اب کہاں
صاحبِ جود وسخا، عالمِ بے بدل و بیکراں تھے چل بسے

موت العالِم، اک عالَم کی موت
مفتیِ شریعتِ اسلام مفنن دین تھے چل بسے

جامعہ اشرفیہ کو فخر تھا ان کی قیادت پر
جامعہ کے رُوحِ رواں تھے چل بسے

غمگین ہے آج اُن کی موت سے اشرف
وہ عالم ارض وسماں تھے چل بسے،

اُسْوَۂ حَسَنَہ

مُصنِّف:

حضرت مولانا اشرف علی قریشی

☆

بسم اللّٰہ الرحمٰن الرحیمہ

الحمد للّٰہ رب العلمین ہ الرحمن الرحیم ہ مالک یوم الدین ہ ایاک نعبد و ایاک نستعین ہ اھدنا الصراط المستقیم ہ صراط الذین انعمت علیھم ہ غیر المغضوب علیھم و لا الضالین ہ

شروع کوم پہ نامہ دخدائے چہ بخښونکے مہربانہ دے.

ھرہ ثنا خدائے لرہ دہ چہ پالونکے دټولو عالمودے. چہ بخښونکے مہربانہ دے. بادشاہ دورځے دجزا دے، خاص تالرہ بندګی کوؤ مونږ، او خاص لہ تا نہ مدد غواړو مونږ. وښیہ مونږ تہ لارہ سمہ. لارہ د هغے کسانو، چہ مہربانی کړیدہ تا پہ هغوی باندِ نہ لارہ دهغو چہ غضب کړے شوے دے پہ هغوی باندِ، او نہ لارہ دګمراھانو. (آمین)

طالبِ دعا

اشرف علی قریشی

۱۲ شعبان - ۱۴۰۱ھ

عرضِ حال

پیش نظر کتابچه د حضرت مولانا اشرف علی قریشی
دامت برکاتهم مدیر صدائے اسلام ومدرس الحدیث جامعه
اشرفیه په څلو تقاریرو باندے مشتمل دہ ۔ دا تقاریر دَ
ریډیو پاکستان نه په مختلف موقعو باندے نشر شوی وَو ۔
مونږ دا تقاریر د ریډیو پاکستان د ریکارډ نه واغستل ۔ په
دے تقاریرو کښے "اسوهٔ حسنه" انسانی حقوقو و مینځ منشور
"الراشی والمرتشی کلاهما فی النهار" د قربانئ اختر، دَ
تقاریرو اهمیت وافادیت ظاهر دے چه ډیر اهمیت لری
دے دپاره مونږ المؤلفین جامعه اشرفیه دا اراده او کړله
چه دا تقاریر چه مخکښے په ماهنامه صدائے اسلام کښے شائع

شوی وُو۔ په یو کتابی شکل کښې دے افادهٔ عام د پاره د قارئین کرام په خدمت کښې پیش کړے شی۔ همدارنګے نور هم د یُو کتابونو مسودات د تکمیل په مراحلو کښې دی۔

د الله تبارک و تعالیٰ خاص کرم نوازی ده چه جامعه اشرفیه د تبلیغ اسلام په سلسله کښې د وخت نزاکت محسوس کړیدے او دَ اعدائے دین په مقابله کښې په هر محاذ جهاد کولو سره سره قلمی جهاد هم شروع کړیدے۔ دا رساله "اسوهٔ حسنه" د موتمر المولفین جامعه اشرفیه نهم پیشکش دے او تقریبًا دیو درجن نه زیات علمی و دینی ضخیم کتابونه زیر طبع دی۔ انشاء الله العزیز ډیر زد به موتمر المولفین د هغه د پیش کولو سعادت حاصل کړی۔

محمّد ادریس قریشی

موتمر المولفین جامعهٔ اشرفیه پیښور

۲۸ رجب سنه ۱۴۰۱ ه

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله نحمده ونستغفره ونومن به ونتوكل
عليه ونعوذ بالله من شرور انفسنا ومن سيات
اعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلل
فلا هادى له ونشهد ان لآ اله الا الله وحده
لاشريك له ونشهد انّ سيّدنا ومولانا محمّدًا
عبده ورسوله

اما بعد فاعوذ بالله من الشيطن الرجيم ط بسم الله
الرحمن الرحيم ط لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيْ رَسُوْلِ اللهِ اُسْوَةٌ
حَسَنَةٌ ط صدق الله العظيم ط
سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّتِ عَمَّا يَصِفُوْنَ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِيْنَ ه وَالْحَمْدُ
لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ط

حرفِ اوّل

پیش نظر کتابچه څما د مضامینو یوه مجموعه ده - په دے دور کښے تحریر څه شو مره اهمیّت لری. نو دد ے نه تاسو ټول ښه واقف یئ - په دے دور کښے د دینه جماعتونه د تحریر په ذریعه دبے دینئ په خوره ولو کښے ورځ او شپه مشغوله دی. د مسلمانانو بد قسمتی دا ده. چه دوئ پخپل مینځ کښے دیو بل په مخالفت کښے خپل ټول قوت خرچ کوی. بعضے دا سے فروعی مسائلو کښے خپل ټول قوت ضائع کوی. چه که چرے دا قوت دوئ د اسلام په خدمت کښے خرچ کولے نو نن به د مسلمانانو حالت مختلف وو. نن د عالم اسلام ټول مسلمانان په انتهائی کمزورئ کښے روان دی. نفس پرستی ډیره شوله اسلامی اقدار هرځائے کښے په تنزل باندے روان دی د هغے وجه داده چه خدا پرستی ختمه شوه. د اسلام هغه

تاریخ مسلمانانو پس پشت واچولو. د صحابه کرام رضوان الله علیهم اجمعین باندے نن د مسلمانانو نظر نه دے پاتے - چه هغوئ په څومره تکلیفونو باندے د اسلام د ګلستان آبیاری کړے ده - د آنحضرت صلی الله علیه وسلم دَ دین دپاره هر قسمه قربانی ورکړے ده - او د آنحضرت صلی الله علیه وسلم دیو یو حدیث مبارک دپاره څومره تکلیفونه او مشقتونه برداشت کړیدی لیکن اوس د مسلمانانو داحالت دے - چه کور د ونو سره ئے د دین چشمے بهیږی. مګر هغوئ تر ینه هیڅ فائده نه اخلی -

حدیث مبارک کښے راغلی دی - چه یو سړے حضرت ابُودرداء رضی الله عنه ته دیو حدیث د اوریدو دپاره د مدینے منورے نه شام ته سفر کوی - او داپو ښتنه کوی - چه ما ته معلومه شوے ده چه تا سو ته د آنحضرت صلی الله علیه وسلم یو حدیث مبارک معلوم دے - ما ته ئے اُوښایئ. د ومره لرے سفر صعوبت او تکلیف دے دپاره برداشت چه سند متصل شی - دَ حدیث مبارک الفاظ دادی :- " عن کثیر ابن قیس قال کنت جالساً[1]

[1] مشکوٰة شریف بحواله مسند احمد ، ترمذی شریف ، ابوداؤد شریف ، ابن ماجه شریف ، دارمی ۱۲

مع ابی الدرداء فی مسجد دمشق فجاءهٗ رجلٌ فقال یا ابا الدرداء اِنی جئتك من مدینة الرسول صلی الله علیه وسلم ما جئت لحاجةٍ قال فانی سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم یقولُ من سلك طریقاً یطلب فیه علماً سلك الله به طریقاً من طرق الجنة وان الملٰئِکة لتضع اجنحتها رضاً لطالب العلم وان العالم یستغفرله من فی السمٰوٰت ومن فی الارض والحیتان فی جوف الماء وان فضل العالم علی العابد کفضل القمر لیلة البدر علی سائر الکواکب وان العلماء ورثة الانبیاء وان الانبیاء لم یورثوا دیناراً ولا درهماً وانما ورثو العلم فمن اخذهٗ اخذ بحظ وافر...... رواه احمد والترمذی وابوداؤد وابن ماجه والدارمی و الترمذی قیس ابن کثیر.....

" کثیر بن قیس نه روایت دے - فرمائی چه زه د دمشق په جماعت (مسجد) کښے ابوالدرداء رضی الله عنهٗ سره ناست وم هغه سره یو سړے راغے - او وے وئیل چه اے ابوالدرداءؓ چه

زه تا سره رسول الله صلی الله علیه وسلم د ښار ته راغلے یم. د یو حدیث دپاره چه د هغے ماته خبر را رسیدلے دے. چه ته رسول الله صلی الله علیه وسلم نه بیانه وے. زه څه نور کار دپاره نه یم راغلے. ابو درداء رضی الله عنه اوو ئیل. ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه آوریدلی دی. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم به فرمائیل. کوم چه د علم د طلب دپاره په یو لار کښے اوزی. الله تعالیٰ هغه د جنت په لار بانده بوځی. او فرښتے خپل لاسونه د طالب علم د رضا مندئ دپاره غوړه وی. او بے شکه د عالم دپاره استغفار یعنی ښښنه غواړی. هر هغه څیز چه په آسمانونو او په زمکو کښے دی. او ماهی یعنی میان په اوبو کښے دننه بخښنه غواړی. او د عالم فضیلت په عابد بانده داسے دے. څنګه چه د څوارلسے شپے سپوږمئ په ټولو ستورو بانده دے. او په تحقیق سره عالمان د انبیاء وارثان دی. او په تحقیق سره انبیاء دینار او درهم په خپل میراث کښے نه دی پریښودی. څوک چه علم حاصل کړو. نو هغه پوره حصه نصیب شوه. یا واغستنه"

د دے صحابی د دین سره او د حدیث د رسول الله صلی الله

علیه وسلم سره څومره محبّت وو. حقیقت دادے. که چرے انسان غور او فکر اوکړی. نو په څ د زمکے دوه جماعتونه دی (۱) یو حزب الله او دّویم حزب الشیطان دے.

یو د رحمان جماعت دے. د هغه څه ذمه داری ده. هر یو مسلمان دِخپل کریبان کښے اوکوری. چه هغه څومرهٔ حدۀ پورے د دین په طریقو پابندے کاربند دے. ځکه چه د مؤمن شان دادے چه دے په هرڅه کښے دخپل خالق فکرساتی. او د هرهغه څیز نه ځان ساتی. چه دکوم څیز اجازت شریعت نه وی ورکړے. او د هرهغه څیز خلاف جهاد کوی. چه کوم د اسلام او د آنحضرت صلی الله علیه وسلم د شریعت مبارک نه خلاف وی. نن د مسلمانانو د رُعب ختمید و اصل سبب دادے چه د وئ د دین نه لرے شول. د جماعتو نوحال اوکورئ ورځ په ورځ بے آباده کیږی ګکیا دی. د خلقو مینه د جماعت او د عبادت په ځائے د دنیا او د مال و ذر سره پیدا شویده. آنحضرت صلی الله علیه وسلم ارشاد فرمائی. چه د مؤمن مثال د جماعت سره داسے دے. لکه د ماهی داوبو سره.

" قال رسول الله صلی الله علیه وسلم المؤمن

فی المسجد کالسمك فی الماء"

او دمنافق سړی مثال عبادتخانه کښے داسے دے. لکه چه

الوتونکی مرغان په پنجره کښے.

قال رسول الله صلی الله علیه وسلم المنافق فی

المسجد کالطیر فی القفس"

دآنحضرت صلی الله علیه وسلم په دے الفاظو باندے ډیر

نښو مسلمان غور او فکر اوکړی. چه څومره شمار په دے

مذکوره کوم ګروپ کښے دے.

ترقی کی نئی راہیں جو زیر آسماں نکلیں

میاں مسجد سے نکلے حرم سے بیبیاں نکلیں

مسلمانان دغفلت په خوب اوده پراته دی. چه کوم خلق

ددین دشمنان دی. حزب الشیطان واله دهغوی نه څه کله

نیشته مګر هغه کسان چه هغه ځان ته مسلمان وائی. خو بیا هم

دهغوی قول کاردونه دشریعت دآنحضرت صلی الله علیه وسلم

نه خلاف وی. په هغوی باندے ډیر افسوس دے.

مسلمانانو!.... دغفلت دخوب نه دا بیدادشئ. او د

خپل آخرت دپاره څه کار اوکړئ. خپل خوند جوند دشریعت

مطابق کړئ. د دین په لاره کښے دهر بدعت او دګمراهئ نه ځان بچ کړئ. او ځان نه د دین مبلغان جوړ کړئ. که چرے یو دوکان او کاروبار بغیر د محنت او دکوشش نه نشی کامیابیدے نو جنّت غوندے عظیم الشان نعمت به بغیر د محنت او دکوشش نه څه رنګے حاصل شی که چرے تاسو ځان بیدار کړلو. نو بیا به هم هغه شان وشوکت د مسلمان قائم شی. ارشاد باری تعالیٰ دے۔

ولا تهنوا ولا تحزنوا وانتم الاعلون ان کنتم مؤمنین۔

معنیٰ دا ده. چه الله تعالیٰ فرمائی. مه یریږئ او مه غمژن کیږئ. تاسو اوچت یئ. خو په شرط ددے چه تاسو صحیح معنو کښے مؤمنان شئ.

نن قبله اول د مسلمانانو د لاس نه تلے ده. او د اسلام دشمنان د کعبۃ الله خلاف هم سازشونه کوی. الله تعالیٰ وتبارک ارشاد فرمائی. که چرے تاسو صحیح معنون کښے مؤمنان شوئ نو تاسو اعلیٰ وارفع اُمت او انسانان یئ. ستاسو نه بالاڅوک هم نشته خو شرط دادے. چه تاسو صحیح معنون کښے ځان د آنحضرت

لے سورة   پاره

صلی اللہ علیہ وسلم د تعلیماتو تابع کړئ۔

په ځ د زمکه باندے په دوؤ جماعتونو کښے به یو جماعت کښے شاملیدل غواړی۔ یا حزب الله کښے یا حزب الشیطٰن کښے۔ الله تبارک وتعالیٰ فرمائی چه ما انسان پیدا کړو۔ وَنَفْسٍ وَّمَا سَوّٰاهَا ۝ فَاَلْهَمَهَا فُجُوْرَهَا وَتَقْوٰاهَا ۝ قَدْ اَفْلَحَ مَنْ زَكّٰهَا ۝[1] او دده په نفس کښے دواړه مادے د صلاحیت پیدا کړے یعنی نیکی او بدی، فسق وفجور او صلاح وفلاح۔ او دا انسان ے اختیارمند اوګرځولو۔ چه دے کوم طرف ته ځی۔ دے د نیکئ لاره اختیاره وی یا د بدئ طرف ته دوا نیکی۔ او بیائے انبیاء کرام علیهم السلام مبعوث کړل۔ انبیاء کرام مخلوق ته دَ نیغ لارے نشاندهی کوی او ښائی چه دا نیغه لاره جنّت الفردوس ته تلے ده۔ او که چرے څوک خبره او نه منئ نو نیغ به جهنم کښے او غورزولے شی۔ شیطان انسان ته دَ بدئ په لاره کښے رهنمائی کوی، ګناه ورته خوندناکه کړی۔ د الله پاک د ذات مبارک نه دوګرداته کړی۔ او د انسانانو په ذهنونو کښے قسم

[1] (سوره الشمس۔ پ ۳۰)

قسم شکوک وشبهات پیدا کوی. دے د پاره رب العلمین فرمائی چه اے انسانانو! اِنَّ الشَّیْطٰنَ لِلْاِنْسَانِ عَدُوٌّ مُّبِیْنٌ [1] بیشکه داشیطٰن چه دے دا ستاسو ښکاره دشمن دے. په مختلف لارو باندے راځی او انسانان ګمراه کوی. حضرت معاویه رضی الله تعالیٰ عنه یو ورځ ډیر ستړے وو. په دے کښے اوده شو، په خوب کښے دومره مستغرق شو چه دَ ماښکر د نمونځ وخت ترینه قضا کیدلو په دے کښے ابلیس راغلو را پاڅه سولو. او ورته ئے او وئیل چه پاسیګه د ماښکر نمونځ درنه قضا کیږی. حضرت معاویه رضی الله تعالیٰ عنه چه پاسید و نو دلاس نه ئے کلک او نیوو او ورته ئے او فرمائیل چه لے دانسان دشمنه! تا نن څرنګے دنیکئ کار او کړلو. ستا کار خو دالله تعالیٰ مخلوق دلارے د هدایت نه لرے کول دی. ابلیس ورته او وئیلے چه نن مے ذړه کښے راغلل چه زه دنیکی کار او کړه. حضرت معاویه رضی الله عنه نه د ماښکر قضا کیږی، چه پاڅه سومه چه نمونځ ترینه قضا نشی. حضرت معاویه رضی الله تعالیٰ عنه ورته

---

[1] (سورة یوسف. پاره ۱۲)

او فرمائیل چه ماته بنه معلومه ده چه ته دانسانانو دشمن یئ صحیح حالات ته اووایه. نو ابلیس اوویل چه اصل خبره داده چه ماته معلومه وه که چرے تانه دما ځیګرنمو ځ قضا شی نو تر ډیرو ورځو پورے به د الله پاک په حضور کښے ژاړے، او فریاد به کوے. او په هغ باندے به تا ته ډیر ثواب حاصل شی نو دے دپاره ما اووے چه تک ثواب درته حاصل شی. او د ډیر ثواب نه محروم پاتے شے.

ابلیس دا نه غوښتل چه دَ یو مؤمن بنده دالله رب العٰلمین په حضور کښے مقام بلند شی. ارشاد باری تعالیٰ دے. "چه شیطٰن ستاسو دشمن دے. "تاسو هم دے شیطٰن سره دشمنی اوکړئ. حضرت آدم علیه السلام چه کوم وخت دآسمان نه الله ربُّ العٰلمین دکوزیدو حکم ورکړو نو وے فرمائیل:

قُلْنَا اهْبِطُوْا مِنْهَا جَمِيْعًا ۚ فَاِمَّا يَاْتِيَنَّكُمْ مِّنِّيْ هُدًى فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ؀[1]

" بیا اوویل موښږه کوزشئ له جنت نه ټول. پس که

---

[1] سوره بقره پ ۱

داخلی تاسے ته له طرفه ځانه لارخوونکی، پس هرچاچه
تابع داری وکړه د لارے ځانه به وی هیڅ یرهٔ په دوئے
باندِ او نه به دوی خفه کیږی."

کوم انسان چه دَ احکامِ وحی تابعداری کوی، یعنی دپیغمبرانو
خودلے شوی لاره باندے دوان شی هغه کامیاب دے۔ مونږ
ته کومه لارهٔ چه آنحضرت صلی الله علیه وسلم خودلے ده په
هغه باندِ پورهٔ پورهٔ پابندی پکار ده، په هغه کښے لږ غوندے
کمی زیاتی کول دا نسان دتباهئ باعث ده۔

عن ابی هریرةؓ قال اتیٰ اعرابی النبیّ صلی الله علیه
واٰله وسلم فقال دلّنی علیٰ عملٍ اذا عملته دخلت
الجنة قال تعبدالله ولا تشرك بهٖ شیئًا وتقیم
الصلوٰة المکتوبه وتودی الزکوٰة المفروضه و
وتصوم رمضان قال والذی نفسی بیدهٖ لا ازید
علی هذا شیئًا ولا انقص منه فلما ولیٰ قال النبیّ
صلی الله علیه واٰلهٖ وسلم من سرهٗ ان ینظر اِلیٰ
رجل من اهل الجنة فلینظر اِلیٰ هذا۔ (متفق علیه)

حضرت ابوهریره (رضی الله عنه) نه دوایت دے چه دنبی

صلی الله علیه وسلم له یو اعرابی راغلو او وئیل چه
ما ته یو داسے عمل او بنایه چه د هغه په کولو سره
زهٔ جنّت کښے داخل شم. نبی صلی الله علیه وسلم
ورته او فرمائیل چه د الله رب العٰلمین سره په عبادت
کښے څوک مه شریکه وه - فرض نمونځ او فرض زکوٰة
اداکوهٔ، د رمضان روژے نیسه، هغه اعرابی اووئیل
چه څما دِ په هغه ذات باندِ قسم وی چه د چا په قبضه
قدرت کښے څما نفس دے چه زه به په دے کښے نه
څه کے کومه او نه به څه زیاتے کومه[1]۔

هر کله چه هغه اوګرزید و نو نبی صلی الله علیه وسلم او
فرمائیل تا سو کښے چه څوک جنّتی انسان کتل غواړی نو دهٔ
ته دے اوګوری -

د دے اعرابی خصوصیّت دا وَو چه هغه دین دَ آنحضرت
صَلی الله علیه وسلم کښے دکمی او زیاتی نه اعراض کولو اقرار
اوکړو - کاش! - نن مسلمان د آنحضرت صلی الله علیه وسلم
په دے الفاظو مبارک غور اوکړی او ځان د هر قسمه بدعاتو
نه بچ کړی، دا دَ مسلمانانو د غفلت او دکم علمۍ وجه ده چه

---

[1] مشکوٰة شریف. کتاب الایمان -

کم علمه جاهلانو دیو خدائ پاک دَ در پرېښے دے او دَ یو بل دَ در کښے خپل حاجات پیش کوی، حالانکه دوئ نه دیو الله ربّ العٰلمین په حضور کښے خپل حاجات پیش کول پکار دی. دَ الله پاک نیک او صالح کسانو نه دخپلو حاجاتو پوره کولو باطله عقیدهٔ ندی لرل پکار، په عبادت کښے هر هغه کار کول پکار دی چه د هغه نقل دَ آنحضرت صلی الله علیه وسلم نه په احادیثو مبارکو کښے مذکور وی۔ ے

قل هو الله احد کی رمز کو کیا خاک سمجھا ہے تو
جب خدا کے خاص بندوں کو خدا سمجھا ہے تو

هر هغه کار چه د هغه اصل په شریعت د آنحضرت صلی الله علیه وسلم کښے نه وی هغه عند الله مردُود دے. دَ خدائ پاک په حضور کښے هم هغه عبادت منظور و مقبول دے چه هغه د هغه پیغمبر صلی الله علیه وسلم په طریقه مبارک وی - ارشاد باری تعالیٰ دے :

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُوْلِ اللّٰهِ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللّٰهَ وَالْيَوْمَ الْاٰخِرَ وَذَكَرَ اللّٰهَ كَثِيْرًا ۝ [له]

له سورة الاحزاب - پ ۲۱ -

خاهخا په تحقیق دے تا سے لرهٔ په رسول دخدائے کښے خوی نیک، هغه چا لرهٔ چه امید لری دخدائے او دَ ورځې ودستونئ، او یادَ وی خدائے ډیر۔"

او په یو بل ځائے الله رب العزت ارشاد فرمائی :

وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ ۖ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ۝[1]

او هغه څیز چه درکوی تاسو لرهٔ رسول پس اخلئ هغه، او هغه څیز چه منع کوی دے تا سے له هغه نه پس منع شئ او ووېرېږئ له خدائے نه، بیشکه چه خدائے سخت عذاب ورکونکے دے۔"

پس دین هم د هغه څیز نوم دے چه کوم مونږ ته آنحضرت صلی الله علیه وسلم په طریقو کښے حاصلیږی۔ او چه کوم څیز د هغوی په طریقه مبارک نه وی هغه مردود دے - د هغه نه اجتناب کول پکاردی۔

بهرحال خبره اوګده شوهٔ، راتلونکے صفحاتو کښے د څو

---

[1] سورۃ حشر، پ ۲۸ ۔

تقاریرو مجموعه پیش کول غواړم. دا تقاریر د معاشرے په بعضه اهم امور باندِ مبنی دی چه دکم ضرورت عامة المسلمین محسوس کوی. دَ دے مجموعه پیش کولو یو مقصد څا پیش نظر دادے چه کیدے شی چه دد ے څه حصون نه یو دَ الله جلّ جلاله بنده د پند و نصیحت ملغلرے راټولے کړی. او په بعضه باندِ عمل اوکړی. او دا څما د نجات سبب اوګرځی.

اُسوهٔ حسنه

اما بعد فاعوذ بالله من الشیطٰن الرجیم. بسم الله الرحمن الرحیم ۰ لَقَدْ کَانَ لَکُمْ فِیْ رَسُوْلِ اللهِ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ ۰
صدق الله العظیم ۰

بے شکه ستاسو دپاره د رسول الله صلی الله علیه وسلم ژوند د نیکو خویونو نمونه ده.

آنحضرت صلی الله علیه وسلم رب العالمین د ټول جهان

دَ پاره رحمت را ښکلے وو - د هغوی ذات مبارک جامع الصفات وُو - د ژوندکئ په هر اړخ باندے د هغوئ په ذات مبارک کښے چه کم خوبئ وے - دَ انسانیت تاریخ د هغه مثال نه شی پیش کولے -

بے شکه مونږ دپاره دآنحضرت صلی الله علیه وسلم ژوند مبارک یوه بهتره نمونه ده -

حضرت ابن عباس رضی الله تعالیٰ عنه فرمائی چه رسُول الله صلیّ الله علیه وسلم د ټولو خلقو نه زیات سخی وو - او خصوصًا دَ رمضان المبارک په میاشت کښے به ئے نورهم زیات سخاوت کولو -

یو ځل یو سړی د رسُول الله صلی الله علیه وسلم نه سوال اوکړو - حضور علیه السلام ورته او فرمائیل - چه اوس خو را سره هیڅ نشته - ما پسے راځه - حضرت عمر رضی الله تعالیٰ عنهٗ هم ورسره وُو - عرض ئے اوکړو - چه یا رسول الله صلی الله علیه وسلم چه تاسو سره څه نه وی - نو بیا خو په تاسو هیڅ ذمه داری نشته دے -

دآنحضرت صلی الله علیه وسلم سخاوت دے درجے ته

رسیدلے دو۔ چہ څوک بہ ئے پہ خدمت کښے حاضر شو۔ او دَ حضور صلی اللہ علیہ وسلم سرہ بہ څہ وُو۔ نو ضرور بہ ئے ورلہ څہ ورکول۔ او چہ څہ بہ نہ وُو۔ نو وعدہ بہ ئے ورسرہ اوفرمائیلہ۔ خلق دومرہ زړہ ورشوی وُو۔ چہ وخت بے وخته بہ ئے نہ کتل۔ او خپلے حاجت روائی لہ بہ راتلل۔

یو ځل اَن دَ اقامت پہ وخت کښے یو بدو راغے او آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ئے دَ لمنے مبارکے نہ اونیوَو۔ عرض ئے اوکړو۔ چہ زما یو معمولی شان حاجت باقی پاتے شوے دے۔ هغہ دالہ پوره کہ حضور صلی اللہ علیہ وسلم ورسرہ تشریف یوړو۔ اول ئے دَ هغہ حاجت روائی اوکړه۔ او بیائے تشریف مبارک داو ړلو۔ او مونځ ئے اوکړو۔

یو ځل یوے زنانہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم تہ یو څادر نذ رکړو۔ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم تہ ضرورت وُو خو یو صاحب راغے او وے وئیلے څنگہ ښہ څادر دے۔ رسُول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم هغہ څادر هغہ تہ ورکړو۔ خلقو هغہ ملامتہ کړو۔ چہ تہ ښہ خبرے چہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم دچا سوال نہ ردکوی۔ یعنی څادر تہ ئے ضرورت

وو۔ تاځله داسے اوشئ هغه اُووے. ماذَ برکت دپاره اخستے دے۔ چه کم وخت زه وفات شم، نومادے څادر مبارک کښے ښخ کړیَ. سُبحان الله۔

دآنحضرت صلی الله علیه وسلم عادت مبارک ؤو۔ چه کله کله به ئے چا نه څه شے په بیعه بانده واخستو. بیا به ئے ورله دبخشش په طور ورکړو۔

یوځل ئے دحضرت عُمر رضی الله تعالیٰ عنه نه یواوښ واخستو۔ او بیائے هغه وخت حضرت عبد الله رضی الله تعالیٰ چه دازوی دحضرت عمرؓ دے۔ هغه ته ورکړو۔

دحضور صلی الله علیه وسلم کورته یو ورځے میلمه راغے. دخوراک دپاره د بیزے پئ وو۔ آنحضرت صلی الله علیه وسلم هغه ته پیش کړه اود آنحضرت صلی الله علیه وسلم هغه ته پیش کړه اود آنحضرت صلعم په کورکښے فاقه وه، حالانکه ددے نه اوله شپه هم دآنحضرت صلی الله علیه وسلم په کورکښے فاقه وه۔

الله رب العالمین دے ټولو مسلمانانوته دآنحضرت صلی الله علیه وسلم په نقش قدم بانده دَچلیدو توفیق نصیب وفرمائی۔

دانسانی حقوقو د مجنے منشور

بسم اللہ الرّحمن الرّحیم ط

یٰاَیُّھَا النَّاسُ اتَّقُوْا رَبَّکُمُ الَّذِیْ خَلَقَکُمْ مِّنْ نَّفْسٍ وَّاحِدَۃٍ وَّخَلَقَ مِنْھَا زَوْجَھَا وَبَثَّ مِنْھُمَا رِجَالًا کَثِیْرًا وَّنِسَآءً ج وَاتَّقُوا اللّٰہَ الَّذِیْ تَسَآءَلُوْنَ بِہٖ وَالْاَرْحَامَ ط اِنَّ اللّٰہَ کَانَ عَلَیْکُمْ رَقِیْبًا ط

ترجمہ :- اے خلقوا و یریږئ له دبه خپل نه۔ هغه رب چه پیدا کړی یئ تاسے له نفس یو نه، چه آدم علیه السلام دے او پیدا کړی ئے دی له دے نفس نه جوړه دده چه بی بی حوا ده۔ او خوارہ کړی ئے دی له دے دواړو نه سړی ډیر او ښځے ډیرے۔ او وویریږی له هغه خدائی نه چه سوال کوی یو تر بله په نامه دده سره او و یریږئ له پریکولو دخپلولئ نه بے شکه خدائے دے په تاسو باندے سا نونکے۔

اللہ پاک ټول انسانان دحضرت آدم علیه السّلام او حوا علیهما السلام نه پیدا کړی دی۔ او انسانانو کښے ئے هغه چا لره نضیلت ورکړے دے چه هغه تقوٰی دار او پرهیز

ښکار وی ۔

که چرې انسان سوچ اوکړی ۔ نو د انسان د پاره ټولو ښې اول دا پکار دی، چه هغه داسې ژوند تېر کړی ۔ چه دَ کوم ژوند تېرولو طریقه مونږ ته الله پاک او دهغه رسول صلی الله علیه وسلّم راکړې ده ۔ که چرې انسان فکر اوکړی نو په مخ د زمکې باندې انسانانو دیو بل حقوق غصب کول او پرې کادونه دانسانیت نه خلاف کیدل ۔ انسان ته به د انسان په نظر باندې چا نه کتل ۔ یو انسان به د بل انسان وینه تویوله ۔ او انسان ته به ئې دحقارت په نظر کتل ۔ د بعثتِ نبویؐ نه مخکښې ترده چه خلقو به خپل زنانه اولاد به ئې ژوندې ښخول ۔ انسان به په انسان باندې ځان اوچت گنړلو ۔ او بل انسان به ورته حقیر او رسوا ښکاره کیدلو ۔ دغریب انسان نه به ئې نفرت کولو ۔ مګر رسول الله صلی الله علیه وسلم دجهالت دټولو غلط افکارو رد او فرمائیلو ۔ او خلقو ته ئې دا یقین او فرمائیلو چه تاسو دیو پلار او دمور اولاد یئ یعنی حضرت آدم علیه السلام او حضرت حوا علیها السلام ـــــ تاسو کښې څوک هم په بل انسان باندې اوچت نه دے ۔ مګر په تقوی باندې

اِنَّ اَکْرَمَکُمْ عِنْدَ اللّٰہِ اَتْقَاکُمْ ط غریبانو او غلامانو ته
ئے په معاشره کښې د عزت مقام ورکړلو. د غریبانو د کومے د
رنړو مقام په معاشره کښې ئے اُوچت کړلو. کومو خلقو چه به
خپل زنانه اولاد باندے ننګ او عار محسوس کولو. دهغوی
نه ئے خلقو ته نجات ورکړلو. د حجة الوداع په خطبه مبارکه
کښې رسول کریم صلی الله علیه وسلم خلقو ته او فرمائیل
چه اے خلقو ستاسو په بیبیانو باندے ستاسو حقوق دی.
هم دارنګے دهغوی په تاسو باندے حقوق دی. اے خلقو!
زه تاسو ته نصیحت کومه. چه د خپلو بیبیانو سره ښه سلوک
کوئ. حضور صلی الله علیه وسلم او فرمائیل. زه چه څه
وائیم، هغه واورئ ما ته معلومه نه ده. ممکن دا د دے حج
نه پس بیا زه د تاسو نه رخصت شم. څه رنګے چه دا د ورځ او
دا میاشت محترمه ده. هم دارنګے تر څو چه تاسو ژوندی یئ
ستاسو نفسونه او ستاسو عزتونه او ستاسو مالونه په یو بل
باندے حرام دی. عنقریب به تاسو د خپل پروردګار عالم په
دربار کښې حاضریږئ. او ستاسو نه به د ستاسو د اعمالو باز
پرس کیږی، خبردار د ځما نه پس ګمراه نه شئ. او د یو بل

سهتو نه مه پرے کوئ۔

اے خلقو! دزه دجاهلیت هر رسم دخپو لاندے پامال کومه۔ حضور صلی الله علیه وسلم ارشاد اوفرمائیلو۔ چه اے مسلمانانو زه تاسو ته د دوؤ خبرو وصیّت کومه۔ په دے باندے عمل اوکړئ۔ تَرَکْتُ فِیْکُمْ اَمْرَیْنِ کِتَابُ اللهِ تَعَالیٰ وَسُنَّةَ رَسُوْلِهٖ ط یو دالله کتاب او بل دهغه درسول سنّت مبارک۔

حقیقت داد ے چه دنیا کښے ډیر منشور و نه معرض وجود کښے راغلی دی۔ مګر اسلام چه کوم آفاقی منشور دانسان بهترئ دپاره وضع کړے دے۔ دهغه مقابله د دنیا هیڅ یو دستور نشی کولے اسلام دانسانیت مقام اوچت کړیدے او د هر انسان داکرام او دعزّت تلقین ئے کړیدے۔ او دڅو ند داسے یو اړخ نشته دے چه اسلامی منشور په هغه کښے دانسانانو رهنمائی نه وی کړی۔

دقربانئ اختر

امّابعد فاعوذ بالله من الشیطٰن الرجیم، بسم الله الرحمن الرحیم ط اِنَّ صَلَاتِیْ وَنُسُکِیْ وَمَحْیَایَ وَمَمَاتِیْ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِیْنَ ط

برادران اسلام! د لوئے اختر ورځ راځي او مسلمانان مختلف څناور قرباني کوي۔ او دخدائے په حضور کښے ئے پیش کوي۔ ولے به نه وي۔ د دے اختر نوم عید الضحٰی یعنی د "قرباني اختر" او دحضور اکرم صلی الله علیه وسلم ارشاد گرامي دے۔ چه په دے ورځ دخدائے په نزد د ټولو نه زیات پسندیده عمل وینه تویول دي۔ د دے وجے نه قرباني کول واجب دي — بلکه دَ استطاعت باوجود قرباني نه کونکے سخت گنهگار دے چه په هغې باندِ سخته دېنه راغلے ده۔ ارشاد نبوی صلی الله علیه وسلم دے۔ من لم یضح فلا یقربن مصلانا۔ فرمائیلی دي چه کوم سړے قرباني نه کوي۔ نو ځمونږ عیدگاه ته دِ نږدے نه راځي۔ د مسلمان عزیز ترین خواهش دا دے او پکار هم دي چه هغه ته دِ دَ الله تعالیٰ قرب حاصل وي۔ او شوک نه پېژني چه قرباني په دے سلسله کښے اهم حیثیت لري۔

لیکن دا خبره قابل غور ده چه خاص په دے ورځ د قرباني دا سلسله او په دے ورځو کښے د مسلمانانو دا یوه عظیمه مظاهره د قرباني په باره کښے څه حیثیت دے۔ په حدیث شریف کښے راځي چه صحابه کرام دَ حضور صلی الله علیه وسلم نه تپوس اوکړو۔

ماهذه الاضاحی - دا قربانی څه دپاره وي ؟ هغوئ اوفرمائیل
" سُنّة ابیکم ابراهیم" دا ستاسو دپلار حضرت ابراهیم علیه
السلام سنت دی " د حضور اکرم صلی الله علیه وسلم دا جواب
په اصل کښې د قربانئ پس منظر بیانوی - او د قربانئ دوح
ظاهره دی - قربانی کونکی دد ے عظیمے جذبے او او چتو کیفیتونو
نښاندهی کوی - چه د قربانئ ددکولو په وخت کښې د هر مسلمان
په زړه او دماغ باندی جاری کیدل پکار دی ، چه حضرت ابراهیم
علیه السلام د قربانئ مجسمه ده - د الله تعالیٰ دا برگزیده نبی په
هغه وخت کښې دا هلِ عالم د هدایت دپاره مبعوث کړے شو،
چه هرطرف دکفر تیرے خورے شوے وے - د دنیا خلق د تیغ لاره
نه اوړیدلی وُو - او حقیقی خالق و مالک ترِنه هیر شوے وُو - په
سخت ناموافق ماحول د تنهائئ په فضا کښې د توحید آواز پیش
کړو - او دالله تعالیٰ دے خلیل د طوفانونو او غضبناکو سیږو د
سره مقابله اوکړه - او د خپلے قربانئ د جذبے په وجه غالب
شو - او مخالفین مغلوب به شو - تنِ تنها د ټولو طاغوتی طاقتونو
مقابله کونکے حضرت خلیل الله هغه حق پیژندونکے هستی ده
چه ځالره د هغوئ رب په مختلفو طریقو سره ازمائیلو او د هغوئ

امتحان نہ واخستو- او ھغوی پہ دے ټولو ازمائښتونو، او امتحانونو کښے کامیاب شو- نتیجۃً د دنیا د امامت او قیادت سهرا دھغوی پہ سر باندِ او تړلے شوہ، او خاتم الانبیاء حضرت محمدؐ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم تہ ھم د اللہ د طرف نہ پہ دے الفاظو وَاتَّبِعْ مِلَّةَ اِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا ط د ھغوی د اتباع او پیروئ حکم ملاؤ شو-

د حضرت ابراھیم علیہ السلام د ژوند یوہ یوہ لمحہ د ایثار، قربانئ لِلّٰھیّت او دَخلوص مکمل تصویر دے، کہ چرے پہ ژور نظر سرہ او کتلے شی نو سوا دَخدائی سودا او دَ ربانی تجارت نہ بغیر بہ نور ھیڅ پہ نظر رانہ شی- حضرت ابراھیم علیہ السلام ھغہ حق پرست بندہ وُو چہ د توحید پہ نشہ کښے داسے غرقاب شوُو- چہ شائد دَ ھغوئ متعلق چا داشعر وئیلے دے

توحید تو یہ ہے کہ خدا حشر میں کہدے
یہ بندہ دو عالم سے خفا میرے لئے ہے

د خپلو والدینو او د ھغوئ د خاصو خپلوانو او عزیزانو نہ واخلہ د حکومت وخت پورے مقابلہ راغلہ- مگر ھغوی تہ

د یو خدائی د پاک ذات، توحید او عبودیت او بندگئ په ډیره
تیزئ سره دعوت ورکولو- چرته ناصحانه انداز کښې او چرته
په منطقی استدلال سره مخالفینو لره عاجز کوی- او بعضے
وخت مجاهدانه طور طریقو باندې کافرانو لره د قائل کولو
کوشش کوی. د وطن قربانی پیش کوی. د ځان قربانی کولو
پیشکش برداشت کوی. لیکن د توحید د نعرے په اوچتولو کښے
هیڅ کے نه کوی- او هر کله چه په دے ټولو امتحانونو کښے
کامیابیګی. نو د خدائے په حکم نه صرف دا چه په صحرا او بیابانونو
کښے خپله کورنئ آباد دی. بلکه د خپل ځوئی حضرت اسماعیل
ذبیح الله قربانی کول هم د خدائ په نوم باند پیش کوی-
او دا عظیمه قربانئ واقعه په لسم ذی الحجه باندې کیږی-
بیا دِ وے دے ورځے ته یادګاری حیثیت ورنه کړے شی
او د هغه لائق اتباع هستئ په پیروئ کښے دِ د قربانئ عام
اعلان دے او نه کړے شی او وے دِ او نه ویلے شی- چه کوم
سړے د حضرت ابراهیم علیه السلام په اتباع کښے په دا سے طریقه
باندې قربانی په ځائے را ؤ نه وړی- نو نه به د هغه اختر دی- او
نه به د هغه ځ قابل قبول وی-

دراصل دَحضرت ابراهیم علیه السلام اودَ هغوی د کورنئ اداګانے الله تعالیٰ ته ډیرے خوښے شوے. یو طرفته خپل پلار دے. چه دَخپل څوئ دقربانی کولو دپاره وزرے غوړئ. او په ډیره خوشحالئ سره دخپل رب په حضور سرټیټوی. او بل طرفته دَ هغوی فرزند حضرت اسماعیل علیه السلام دے. چه دخپل خالق و مالک په حکم باندِ دَ قربانئ دپاره پوره تیار دے. د هغے نه علاوه حضرت هاجره رضـ ام اسماعیل علیه السلام ده. چه دالله دارشاد په تعمیل

کښے د صحرا او بیابان چکر لګوی. او د صفا او مروه دغردا چکر الله تعالیٰ ته دومره خوښ شو. چه ترقیامته پورے د ج یو داسے جُز اوګرځولے شو. چه یو عظیم یادګاری حیثیت لری. بیا داهور د خپل لختِ جګر چه دَخدائے په لاره کښے د قربانی کولو د پاره د خپل عظیم خاوند په دائے کښے شریکه ده. دهرڅه دیو مُؤمن بنده دَدے عقیدے تفسیر دے. په قرآن بیان کړیدے. اِنَّ صَلَاتِیْ وَ نُسُکِیْ وَمَحْیَایَ وَ مَمَاتِیْ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِیْنَ ٥

برادرانِ اسلام!

خبره واضحه شوې ده. چه د لوئ اختر دا قربانیانې د ابراهیمئ طرز ژوندکی او د هغوئ د جذبے او ایثار یو عکس دے. یو مسلمان د خپلے دے عقیدے او زبانی اقرار له عملاً پیش کوی چه د خدائ دپاره خما هر شیز قربان دے. د هغه د قوم د اوچتولو دپاره هغوئ د هیڅ قربانئ نه انکار نه دے کړے. او نه به یو مسلمان د هغوئ د دے بیشماره قربانو انکار اوکړی

کاش! چه د دے جذبۂ اقرار دا عملی تفسیر خمونږ د ژوند په رنګ و ریشه کښے پوره طور اوګرزی. چه خمونږ په زړه او دماغو کښے توحیدِ خداوندی پوره طور نقش شی. خمونږ هر کار د هغه د رضا دپاره وی. او د خنه رنګ مونږ اوچتے درجے ته اورسو. چه چا حضرت ابراهیم علیه السلام له د خپل ځوئ د قربانئ پیش کولو سرخروئی عطا فرمائیلے ده. او په اور کښے بے خوف و خطر توپ وهل او هغه اور له په باغیچے سره بدلیدل د معجزے اثر خود وو. د علامه اقبال رحمة الله علیه دا فرمان بالکل صحیح دے.

آج بھی جو ہو ابراہیم کا ایمان پیدا
آگ کر سکتی ہے انداز گلستاں پیدا

کاش! چه په مونږ کښې هم دقربانۍ اداکولو جذبات پیدا شي. او مونږ دقربانۍ اداکولو په وخت ابراهيمي درس لره مضبوط کړو. او دغه رنګ به دواړو جهانو سربلند وته اورسو. آمین

اَلرَّاشِيْ وَالْمُرْتَشِيْ كِلَاهُمَا فِي النَّارِ

ږادرانِ اسلام! په تحقيق سره مونږ دپاره رسول الله صلى الله عليه اسوۀ حسنه يوه ښه نمونه ده. دتمام بنی نوع انسان دپاره آنحضرت صلى الله عليه وسلم تشريف آوړی باعث رحمت ده. ځکه چه حضوراکرم صلى الله عليه وسلم په مخ دزمکه باندې ديو داسې معاشرې تشکيل کول غوښتل چه په هغه کښې هريو انسان د راحت او داطمینان ژوند تيروی. داطمينان او خوشحالۍ ژوند به موږ ته هله نصيب شي. چه مونږ په خپل ژوند کښې سادګی پيدا کړو. څه رنګ چه مونږ ته حضوراکرم صلى الله عليه وسلم په تعليماتو کښې خودلې شوې ده. ځکه چه انسان خوږې

په خپل ژوندکئ کښې سادګی اختیار نه کړی. نو هغه په معاشرے کښې ډیر ذلت او رسوائی وخت تیروی. وے چه دے دپاره هغه په خپل معاشره کښې داسے ناجائزه کارونه کوی چه په هغه باندے د معاشرے ټول خلق په تکلیف کښې وی. مثلاً غلا شوه، رشوت اخستل شو، دا دے دپاره کوی چه هغه خپل ژوند په سادګئ سره نه تیروی. خپل اخراجات ئے د خپل پوزیشن او حیثیت نه زیات کړے وی، دے دپاره وے دَداسے جرائمو ارتکاب کوی. حضور اکرم صلی الله علیه وسلم ارشاد فرمائی.

"الراشی والمرتشی کلاهما فی النار"

رشوت ورکونکے او اخستونکے دواړه جهنمیان دی.

برادرانِ اسلام! راځئ چه مونږ دحضور اکرم صلی الله علیه وسلم په ساده ژوند باندے نظر واچوو. چه زمونږ خوږ پیغمبر صلی الله علیه وسلم په څه رنګے ساده ژوند تیره ولو. یو ځل یو صحابی دحضرت علی رضی الله تعالیٰ عنه دعوت اوکړو. او ښه ډوډئ ورکړه او لیګله. حضرت فاطمة الزهرا رضی الله تعالیٰ عنها اوفرمائیل که رسول الله صلی

الله علیه وسلم هم تشریف داوړی نو ښه به وی. موږ سره به ډوډئ اوخوړی. حضرت علی رضی الله تعالیٰ عنهٔ لاړو، اوعرض ئې اوکړو. حضورا کرم صلی الله علیه وسلم تشریف راوړو. خوچه دروازے له اورسیده نوچه داسې اولیده چه کورکښې پردے آویزاندے دی. واپس لاړ. حضرت علی رضی الله تعالیٰ عنه دَ واپس کیدو وجه ئې اوپښتله. نو وے فرمائیل د پیغمبر دشان داخبره خلاف ده چه هغه دزیب و زینت مکان ته ننوځی.

یو انصاری کورجوړ کړے وو. او دیوالونه ئې ورله ډیر اوچت کړی وو. حضور صلی الله علیه وسلم چه اولیدو نو تپوس ئې اوکړو دا کورچا جوړ کړے دے؟ خلقو ورته نوم اوښودو، حضورا کرم صلی الله علیه وسلم خاموش شو، دکورخاوند دخپل عادت مطابق په خدمت کښې حاضر شو، سلام ئې اوکړو نو حضور صلی الله علیه وسلم تر ے نه بل خوا مخ مبارک واړولو. هغه پوهه شو چه دناراضګئ څه وجه ده. صحابی لاړو او دیوالونه ئې راکوز کړل.

بله ورځ حضورا کرم صلی الله علیه وسلم بازار طرف

نه تشریف یوړو. نو هغه اوچت والے ځ په نظر نه شو. معلوم شوه چه دیوالونه انصاری داکوز کړی دی.

حضور اکرم صلی الله علیه وسلم او فرمائیل چه دَ ضروری اباد ئے نه سیوا هر یو عمارت د انسان دپاره وبال دے، یو ورځ حضور اکرم صلی الله علیه وسلم اصحاف صُفه ځان سره کورته را وستل. حضور صلی الله علیه وسلم او فرمائیل. دخوراک چه څه وی. را وړئ. دَدل کړو ورجو په وړئ را وړے شوه، نو حضور اکرم صلی الله علیه وسلم نور څه هم اوغوښته، نو دچوادو د لیهُ هم پیش کړے شوه. دحضورؐ په کورکښے څو څو ورځے هوُنه بلیدُ. یعنی کورکښے به فاقه وه.

کاش! چه مسلمانان دآنحضرت صلی الله علیه وسلم دجوند مبارک په هریو اړخ باند غور و فکر اوکړی چه هغوی به څه دنګے جوند تیرولو قرآن حکیم کښے بار بار رب العزّت ارشاد فرمائی چه اے مسلمانا نوستاسو دپاره دآنحضرت صلی الله علیه وسلم جوند مبارک کښے بهترینَ نمونه موجوده ده — اصل جوند وں هم هغه دے چه هغه په طریقه دَهغوئی وی.

حصولِ علم

دعلم حاصلول په هر مسلمان نر او ښځه باندِ فرض دے۔ چه ترڅو پورے علم نه وی نو انسان پوهه ندوی په هیڅ څیز باندِ نه پوهیږی چه داکار چه زهٔ کومه داکار درست دے که غلط؛ دے دپاره آنحضرت صلی الله علیه وسلم ارشاد مبارک دے چه طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيْضَةٌ عَلٰى كُلِّ مُسْلِمٍ وَّمُسْلِمَةٍ، طلب دعلم په هرنارینه او زنانه باندے فرض دے۔ دانسان دپیداکولو مقصد دادے چه دے خپل خالق ومالک ته دے سربسجود شی۔ قرآن حکیم کښے ارشاد باری تعالیٰ دے:

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْاِنْسَ اِلَّا لِيَعْبُدُوْنِ۝[1] ما انسان او جنات ندی پیدا کړی مګر دخپل عبادت دپاره۔" یعنی د انسان کار دادے چه دے به دخپل پروردګار په مخکښے سجده

---

[1] سورة الذٰریات، پ ۲۷

نکوی او د هغه شکریه به اداکوی چه هغه څومره انعامات پدے خپل بنده باندِ کړیدی۔

انعاماتِ خداوندی

که چرے انسان سوچ اوکړی نو واقعی د الله رب العٰلمین بے انتها احسانات دی په خپل بندګانو باندِ وَاِنْ تَعُدُّوْا نِعْمَتَ اللّٰهِ لَا تُحْصُوْهَا ط اِنَّ الْاِنْسَانَ لَظَلُوْمٌ كَفَّارٌ ۝[1] وشماریٔ تاسو نعمتونه دخدائے نو حساب به نکړی شیٔ[2]، بے شکه چه انسان خامخا ډیر ظالم او ناشکره دے" لیکن دعبادت دکولو دپاره مخکښے دعبادت طریقه زده کول پکار دی۔ لکه چه دَ شاهی دربار ته دتللو څه آداب وی هم داسے داحکم الحاکمین په حضورکښے داودریدلو څه آداب وی۔ په دے مناجات کښے انسان دخپل مالک شکریه اداکوی۔ دے دپارهٔ حصول دعلم په هر مسلمان باندِ لازم دے۔

---

[1] سورة ابراهیم پ ۱۳ - [2] وایضًا قال الله سبحانهٗ وتعالیٰ یقول وَاِنْ تَعُدُّوْا نِعْمَةَ اللّٰهِ لَا تُحْصُوْهَا ط اِنَّ اللّٰهَ لَغَفُوْرٌ رَّحِیْمٌ ۝ رسورة نحل پ ۱۴)

دعلم طلب

آنحضرت صلی الله علیه وسلم ارشاد مبارک دے، اطلبوا العلم ولوکان بالصین اوکما قال ۔ علم طلب کوئ آکس که چین کښے وی ۔ که چرے لری وی خو دهغه ز دکړه لازم او ضروری ده ۔

دعبادت په خوند او په مزهٔ انسان هله پوهیږی چه کوم وخت دے په معانو د الفاظو باندے پوهیږی چه څه مناجات دخپل پرورد کار سره کومهٔ ۔ دے دپاره هرمؤمن مسلمان باندِ دا لازم دی چه خپل ځان دَ دین په خبرو باندِ پوهٔ کړی ۔ هم هغه وخت مسلمان نجات یافته کیدے شی چه دَ انسان عبادات عندالله مقبول اوګرځی ۔ اوکه چرے علم حاصل نه کړی ۔ نو ظاهره خبره ده چه دے به د هیڅ نه خبردار نه وی ۔ اودا خبره د ده د تباهئ باعث دهٔ ۔

د دین تعلیم

او حقیقت دادے چه دَ انسان راحت واطمینان په دے کښے دے چه د وی خپل اولاد باندِ د دین تعلیم ز دهٔ کړی ۔ نن اکثر کسان دخپل اولاد نه کیله مند دی چه اولاد ځمونږ عزّت او

احترام نه کوی . مگر دا خو ستا سو خپله گناه ده. که چرے تاسو په خپل اولاد باندِ د دین تعلیم کړے وے . نو هغوی به ستاسو تابع او فرمان بردار وو . ځکه چه د والدینو آدب او احترام چه دے . د دے تعلیم آنحضرت صلی الله علیه وسلم ورکړے دے . قرآن حکیم کښے ارشاد باری تعالیٰ دے :-

دوالدینو احترام

وَقضیٰ ربك الا تعبدوا الا ایاه وبالوالدین احسانًا اما یبلغن عندك الكبر احدهما او كلٰهما فلا تقل لهما اُفٍ ولا تنهرهما وقل لهما قولًا كریمًا ه [له]

"او حکم کړے دے رب ستا چه عبادت مه کوی مگر هم ده ته ، او نیکی کوئ له مور او پلار سره په نیکی کولو سره که چرے ورسیږی په نزد ستا زوړ والی ته یوله دوئ نه او یا دواړه ، پس مه وایه ته دے دواړو ته کلمه د اُف او مه رټه دا دواړه ، او وایه دوئ ته خبره نیکه ."

له سورة بنی اسرائیل ، پ ۱۵

اسلام کښې د والدينو ډير احترام او عزت موجود دے.
او هغه تاسو خپل اولاد ته خودلے نه دے. دَدے وجې نه
تاسو ډير پريشانه يئ. ے

گلا تو گھونٹ دیا اہلِ مدرسہ نے تیرا
کہاں سے آئے صدا لَااِلٰہَ اِلَّا اللّٰہ

که چرے تاسو په صحيح معنوں کښې سوچ اوکړی.

داولاد تربيت

که چرے تاسو په خپل اولاد باندے ډير لوئ مغربي تعليم
کړی وی. او دين دے ورته نه وی ښودلے. نو ستاسو دَ
وفات نه پس به هغه تاسو ته څه فائده نشی رسولے. دَدے
په ځائے ستاسو دپاره هغه اولاد نفع مند دے چه هغه دَدين
نه واقف وی. که چرے د هغه مور او پلار وفات شی. نو
دے به خپل والدينو ته د قرآن حکيم د تلاوت ثواب بخښی
او دَ نفل عبادت ثواب به هم ورپسے بخښی.

کاش! چه مسلمان په خپل آخرت باندے غور او فکر اوکړی
او د خپل خالق د رضا کولو په فکر کښې شی.

د والد صاحبُ تلقين: زما والد صاحب رحمة الله عليه

په خپل خطبو او مواعظو او په نجي مجلس نو کښې به ډيره توجه د مسلمانانو په ديني تعليم باندې ورکوله - او فرمائيل به ئې چه د خدائې بندګانو! په خپل اولاد باندې دَ دين تعليم اوکړي. او بيا به ئې دَ سرحد ديو لوئې سړي قصه به ئې بيانوله، او فرمائيل به ئې چه هغه خپل ځوئې يورپ ته د تعليم دَ پاره اوليګلو. په دے دوران کښې هغه سړے مړشو. نو د کور خلقو ئې هغه ځوئې ته دے د پاره اطلاع ورنکړه چه دده په تعليم کښې حرج رانشي. پلارئې دفن کړے شو. نو څه موده پس هغه د تعليم د فراغت نه واپس کور ته راغلو نو د پلار دَ وفات اطلاع ورته ورکړے شوه. نو دے ډرائيور سره د پلار قبر ته لاړو. ظاهره خبره ده چه دَ دين تعليم خو ده سره وَو نه. چه د پلار په قبر باندې سورة فاتحه ياد قرآن شريف تلاوت کړے وے، نو دَ سر نه ئې هيټ لرے کړو او بيائې په سر کيخود و. لکه څرنګې چه دانګريزانو طريقه وی. دے کم بخت چه د پلار قبر ته تلو نو د ځان سره ئې خپل سپے هم بوتلے وو - هغه دده نه مخکښې د پلار د قبر باندې ورته متيازے اوکړے - دا وَو د مغربي تعليم اثرات -

والد صاحبؒ به فرمائیل چه دے پلار ته په قبر کښے دے
خوئ نه څه فائده ؟ ـــــــ دے دپاره خو هغه فرزند ډیر
بهتر دے چه هغه ددهٔ دپاره دَ قرآن شریف تلاوت کړے وی۔
یا دهٔ دپاره په نورو عباداتو کښے مشغول وی۔ هغه انسان ډیر
بد بخته دے چه هغه دخپل آخرت فکر اونه کړی۔ اوخپل اولاد
تهذیبِ فرنګ ته حواله کړی۔ باوجود دد ے پوهے نه چه زهٔ څه

تهذیبِ فرنګ :

کارکومه داسراسر غلط دے۔ او په دے
کښے څما څه فائده نشته۔ بلکه نقصان اوعذاب دے۔ ګویا
کښے دَ دے آیت مبارک مصداق ځان ګرځوی۔ فَمَآ اَصْبَرَهُمْ
عَلَی النَّارِ " څومره صبر کونکی دی په اُور باندِ۔ چه بنه عذاب
وینی مګر دنیا پرستی دومره غلبه شوے ده۔ چه په سترګو باندِ
ئے پردے راغلی دی بالکل ورته څه بنکاره کیږی نه۔

دعلم فضیلت

ددے په مقابله کښے تاسو ددینی تعلیم طرف راځئ چه که
چرے یو انسان خپل ځوئ ته د قرآنِ پاک تعلیم ورکړی۔ او ورباندِ
قرآن پاک حفظ کړی۔ نو فرمائی چه هغه ته خو چه څومره اجر
وثواب ملاویږی هغه خو علیحده دے دَ ده مور و پلار ته به د

قیامت په ورځ یو عظیم الشان تاج اچولے شي چه د هغه رڼړا به د سپوږمۍ نه هم زیاته وي، تا سو اندازه اولګوئ چه دا څومره لوئ اکرام دے، په دنیا کښے ئے هم ډیر د عزت او آرام زندګی تیریږي او په آخیرت کښے به ورته هم الله تعالیٰ عظیم الشان اجرونه ورکوي۔

دشهادت مقام

حدیث مبارک کښے راغلي دي چه کوم یو انسان د دین تعلیم او علم حاصلوي د هغه انسان دپاره د کائنات هر څیز دعائے مغفرت کوي. (یستغفر لهٗ من في السمٰوٰت والارض) په زمکه او په آسمان کښے ئے دعائے خیر کیږي۔ او نزدے پورے چه او بو کښے مایان (حتیٰ في جوف الماء) هم دے انسان د پاره د رب العزت نه د بلندئ دعا کوي. دے دپاره احادیثو کښے راغلي دي چه کوم سړے په طلب دعلم کښے مصروف وي د هغه هر وخت په عبادت کښے حسابیږي. که چرے دا انسان په دے حالت کښے وفات شو نو مرتبه به د شهید مومي. دعلم حاصلونکی ناسته پاسته عبادت کښے حسابیږي. که چرے یو انسان ټوله ورځ نفلي عبادات کښے مصروف وي او علم والا

انسان د فرائض نه پس د دین او د عالم په خور ولو کښے مصروف شی نو فرمائی چه بیا هم دد ے انسان مقام عند الله ډیر بلند وارفع د ے۔

بلند مقام

په یو موقع کښے آنحضرت صلی الله علیه وسلم د یو صحابی سوال په جواب کښے ارشاد او فرمائیل چه دد ے علم والا انسان درجه او مقام دومره بلند د ے (کفضلی علی ادناکم) نکه چه ځما مقام په تاسو بلند او ارفع د ے۔ ظاهره خبره ده چه د آنحضرت صلی الله علیه وسلم مقام د ټولو انبیاء سراج او خاتم الرسل د هغوی مقام ته څوک رسیدلے شی۔ آنحضرت صلی الله علیه وسلم دومره فضیلت د علم بیان کړ ید ے. خوش قسمت انسان هغه د ے چه هغه خپل ځان او خپل اولاد د آنحضرت صلی الله علیه وسلم د شریعت مبارک نه خبردار کړی په د ے عارضی جوند ون کښے د دنیا هر څیز فنا د ے هر څیز لره زوال د ے. د حضرت علی رضی الله عنه څه خه فرمائیلی دی

رضينا قسمة الجبار فينا
لنا علم وللجهال مال

فان المال یفنی عن قریبٍ
وَاِن العلم باقٍ لا یزال

دنیوی واخروی عزت

دحضرت علی رضی الله تعالیٰ عنه فرمان مبارک بلکل صحیح دے. یکارهم داسے دی. تاسو اوګورئ چه صحابه کرامو کښے ځو مره ددین جذ به وه. چه هغوئ د خپل پروردګار نه څومره شکرګزاره وُو. چه مونږ په دین او په علم باندې راضی یو. دجاهلانو دپاره به عزت په مال کښے وی لیکن خمونږ دپاره دَ دنیاأو آخرت عزت په دین او علم کښے دے.

دحضرت عمر رضی الله تعالیٰ عنهٔ خیرات

صحابه کرامو سره به بر زیات احساس وُو دعلم اودَدین دحضرت عمر بن خطاب رضی الله عنه په باره کښے راځی، چه هرکله هغوی سورة بقره خلاصه کړه نو درے سوه اشرفئ دَ الله پاک په لاره کښے خیرات کړے. چه ځما پروردګار په ما باندِ مهربانی اوکړه چه ما ته ئے دسورة بقره دختمولو توفیق راکړو. تاسو اندازه اوکوئ چه اهلِ زبان او براه راست دوحی الٰهی دمخاطب فیض یافته خودومره محبت دعلم او دَ

قرآن پاک سره لری چه خپل ټول د ژوندکی ملکیت ئے د الله پاک په لاره کښے خرچ کړل ـ

دغیبت کولو ګناه

بسم الله الرحمن الرحیم ه یا ایها الذین امنوا اجتنبوا کثیراً من الظن اِنّ بعض الظن اثمٌ، ولا تجسسوا ولا یغتب بعضکم بعضًا ط اَیحب احدکم ان یاکل لحم اخیه میتًا فکرهتموه ط واتقوا الله ط ان الله تواب رحیم ہ

برادران اسلام ! قرآن حکیم دیوبل پسے دغیبت کولو نه منع فرمائیلی ده ـ اصل کښے د اسلام تعلیماتو کښے زیات ذور په دے باندے ورکړے شوے دے چه مسلمان په خپلو کښے ډیر خائسته جوندون تیروی ـ او په خپلو کښے دَ دوئ د محبت او د اخوت رشتے قائم وی ـ هم دے صورت کښے په مځ د زمکه باندے یو خائسته معاشره قائمیدے شی چه کم کښے هر یو انسان دُ راحت او د اطمینان ژوندون تیروی ـ دے دپاره قرآن حکیم دبل مسلمان غیبت کولو ته یو ناکاره فعل اُووے ـ اووے فرمائیل

" اَیحب احدکم ان یاکل لحم اخیه[له] میتاً "

له سورة حجرات ـ پ ۲۶

" تا سو کښې څوک داسې شته چه هغه د خپل دود غوښې خوړول خوښې وی."

او وے فرمائیل: واتقوا الله د الله پاک نه اویریږئ۔ یعنی د غیبت کولو نه باز راشئ۔

د تهمت او د غیبت فرق

حدیث شریف کښې راځی چه یو ځله خلقو پښتنه او کړله یارسول الله صلی الله علیه وسلم غیبت څه ته وائی؟ آنحضرت صلی الله علیه وسلم او فرمائیل چه ته د خپل یو مسلمان ورور د داسې خبرے ذکر کړې چه هغه ته بده ښکاره کیږی۔ نو هغوی او فرمائیل که چرے دا خبره په هغه کښې وی نو بیا؟ نو رسول کریم صلی الله علیه وسلم او فرمائیل چه هم دے ته غیبت وائی ورنه بیا خو تهمت دے۔

د حضرت سلمان رضی الله عنه سفر

حدیث مبارک دے چه حضرت سلمان رضی الله تعالیٰ عنه یو سفر کښې د دوو سړو سره په خدمت کښې وُو۔ یو ځله حضرت سلمان رضی الله تعالیٰ او ده شو او قافله تر بینه مخکښې لاړه، او یو ځائے کښې ئے پړاؤ واچولو۔ نو هغه دوو کسانو چه اوکتل

چه حضرت سلمان رض نشته. نو دے د پاره هغه کار چه حضرت سلمان رض به کولو، هغوی پخپله کولو. نو د یرے غصے نه ئے حضرت سلمان رض پسے د یرے خبرے اوکړے. لږ ساعت پس حضرت سلمان رض را ورسیدلو نو هغوئ ورته د غصے نه اووئیل چه لاړ شه او آنحضرت صلی الله علیه وسلم نه مونږ د پاره سالن راوړه. نو دوئ تشریف یوړلو او نبی کریم صلی الله علیه وسلم ته ئے عرض اوکړلو. چه زما ملګری سالن غواړی. نو آنحضرت صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه هغه په سالن څه کوی. هغوی خو سالن واغستو. حضرت سلمان رض واپس راغو او هم هغه رنګے ئے ورته اووئیل. چنانچه هغوی پخپله نبی کریم صلی الله علیه وسلم په خدمت کښے حاضر شول. او وے وئیل چه مونږ خو سالن ندے اخستے. نو هغوئ اوفرمائیل چه تاسو د سلمان رض غوښے سالن اوخوړلو ځکه چه تاسو د هغه غیبت اوکړلو او فرمائی چه هغه وخت د سوره حجرات دا مذکوره آیتونه نازل شو.

دآیتونو نزول

غیبت کول چه دی ګناه کبیره ده، دے د پاره مسلمانانو ته

پکار دی چه هغه دے ددے لعنت نه ځان بچ کړی۔

یو روایت کښے راغلی دی: "مَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَ اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ" چا چه دیو مسلمان پرده پوشی اوکړله، نو الله پاک به دهغه کس دقیامت په ورځ پردهٔ پوشی اوکړی۔

دغیبت عذاب

نبی کریم صلی الله علیه وسلم فرمائیلی دی چه ما دمعراج شریف په شپه کښے څو کسان اولیدل چه دهغوی نوکونه دتانبے دی او هغوی په هغه باندے خپل مخونه او سینے شکوی۔ نبی کریم صلی الله علیه وسلم فرمائی چه ما دجبرائیل امینؑ نه تپوس اوکړله چه دا څوک دی نو هغه اوفرمائیل چه دا هغه کسان دی چه دوئ به په دنیا کښے دخلقو غوښے خوړے او دخلقو عزتونه به ئے لټ کول۔ رب العزت دے ټول مسلمانان ددے لعنت نه محفوظ اوساتی او په دے عارضی جوندون کښے دے دآنحضرت صلی الله علیه وسلم صحیح تابعداری دے ټولو ته نصیب کړی او دهر هغه کار نه دے مونږ بچ اوساتی چه په هغه باندے دهغه او دهغه د رسول صلی الله علیه وسلم ناراضګی وی۔ آمین۔

په عقیدهٔ کښې د توحید حکم

د دین اسلام دا حکم روښنې دے۔ چه د مسلمان په عقیدهٔ
او په عمل کښې د الله تعالیٰ توحید جاری وساری وی۔
ارشاد باری تعالیٰ دے " وَاعْبُدُوا اللّٰهَ وَلَا تُشْرِكُوْا
بِهٖ شَيْئًا (پ ۵ ع ۳) ترجمه۔ د الله تعالیٰ عبادت کوئ۔او
د هغه سره هیڅوک شریک مه پیدا کوئ۔ آنحضرت صلی الله
علیه وسلم فرمائیلی دی۔ اَلتَّحِيَّاتُ لِلّٰهِ وَالصَّلٰوةُ وَالطَّيِّبَاتُ
(مشکٰوة شریف) د ژبے او د بدن او د مال یعنی ټول عبادتونه
صرف د الله تعالیٰ د پاره دی۔ پس چه کوم عبادت، قولی بدنی
او مالی د الله تعالیٰ د پاره ثابت دی، هغه بل هیڅ غیر الله د
پاره مبائز نه دی۔ چه دا سے کول شرک دے۔ او الله تعالیٰ شرک
هرګز نه بخښی۔ ارشاد باری تعالیٰ دے:۔ اِنَّهٗ مَنْ يُّشْرِكْ
بِاللّٰهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللّٰهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَاْوٰهُ النَّارُ ط
(پ۶) ترجمه:۔ په دے کښې شک نیشته۔ چه څوک د الله تعالیٰ
سره (د هغه ذات، صفات او نورو عبادتونو کښې هم) شریک
پیدا کړی۔ نو د الله تعالیٰ د طرفه په هغه باندے جنت یقینًا
حرام شی۔ او د هغه ځائے دوزخ دے۔

د اسلام بنیادي احکام

آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمائیلي دي۔ چه د اسلام بنیاد په پنځو څیزونو بانډے دے۔

(۱) شَهَادَةُ اَنْ لَّآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُهٗ

ترجمه:۔ شهادت کول دد ے خبرے چه الله تعالیٰ نه بغیر څوک هم دعبادت لائق نیشته دے۔ او آنحضرت صلی الله علیه وسلم دالله تعالیٰ بنده او دهغه رسول دے۔

(۲) وَاِقَامَ الصَّلٰوةِ۔ ترجمه:۔ او دمونځ قائمول په ښه طریقے سره۔ (۳) وَاِیْتَاءِ الزَّکٰوةِ (ترجمه) او زکوٰة ورکول۔ (۴) وَالحجِّ (ترجمه) او حج کول۔ (۵) وَصَوْمُ رَمَضَانَ، (ترجمه) او د رمضان شریف روژے ساتل دي (بخاری شریف)

د دے حدیث شریف نه دا ثابته شوه چه د مسلمان دپاره دا پنځه څیزونه دده د مسلمانئ دپاره شرط دي۔ یعنی دتوحید عقیده، او د نبی علیه السلام په نبوت بانډے ایمان راوړل او دهغه آخري پیغمبر گنړل۔ مونځ اداکول۔ زکوٰة ورکول او دمال او د صحت شرط بانډے حج کول۔ او دماهِ رمضان روژے ساتل۔ په دے پنځو خبرو کښے چه یو هم پریږدي۔ د هغه

دا سلام ستن او غور ز ولہ ۔ او اسلام بہ رخصت شی۔

مسلمانانو د دنیو دا حقیقت کلہ هم هیر دل نہ دی پکار۔ د توحید ذمہ داری پورہ کولو سرہ د مسلمان ژوند د پنځو ارکانو پہ باغونو کښے تازہ کیدل پکار دی۔ او ورسرہ مومن سړی تہ پہ دنیا کښے تمدنی، معیشی، معاشرتی او اخلاقی ماحول کښے یو معیاری انسان جوړیدل پکار دی۔ چہ اسلام پہ دنیا کښے د اللّٰہ تعالیٰ خالص عبادت او د اوچتو اخلاقو تعلیم ورکوی۔ رسول کریم صلی اللہ علیہ وسلم فرمائیلی دی "بعثت لا تمم حسن الاخلاق (ترجمہ) زہ د خو اخلاقو پورہ کیدو د پارہ رالیږلے شوے یم (موطا امام مالک)

حسن اخلاق

١۔ د رسول علیہ السلام فرمان دے۔ د تاسو نہ ما تہ د ټولو نہ زیات محبوب او د قیامت پہ ورځ د ټولو نہ زیات نیږدے ناست هغہ خلق دی۔ چہ د هغوئ اخلاق د ټولو نہ ښہ وی۔

(ترمذی شریف)

٢۔ د میزان پہ عمل کښے ښہ اخلاقو نہ زیات دروند بل څیز نیشتہ دے۔ (ابوداؤد شریف)

۳- د ښه خوئ په برکت سړه مومن د شپې د عبادت کونکی او دورځې دد روژې ثواب مومی۔ (ابوداؤد)

۴- د ښه خوئ برابر بل شرافت او بزرگی نیشته دے۔ (ابن ماجه شریف)

د یو بل امداد کول

د آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمان دے :-

۱. چه هر یو مسلمان د بل مسلمان رور دے۔ نه دے یو مسلمان په بل مسلمان باندے ظلم اوکړی۔ او نه په هغه باندے څوک ظلم کولو ته پریږدی۔ چه کوم مسلمان دخپل مسلمان رور ضرورت پوره کوی۔ نو الله تعالیٰ د هغه ضرورت پوره کوی۔ (ابوداؤد)

۲- د هر یو مسلمان خیر خواهی اوکړئ۔ (مسند امام اعظم)

۳- کوم سړے چه د بل مسلمان تکلیف رفع کړی او آرام ورته اورسوی، نو الله تعالیٰ به هغه ته په دنیا او آخرت دواړو کښے آرام رسوی۔ (ابن ماجه)

د کنځلو د لعنت نه لرے اوسئ

۱- د آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمان دے۔ مسلمانانو ته کنځل کول گناه ده۔ (بخاری شریف)

۲- کوم سړے چه په چا مسلمان باندے بغیر د څه وجے نه لعنت کوی - هغه دومره ګنهګار دے - څومره چه د یو مسلمان په (ناحقه) قتل کونکے دے - او کوم سړے چه د چا مسلمان تکفیر او کړی - هغه هم دومره ګنهګار دے - څومره چه دَ مسلمان قتل کونکے - (بخاری شریف)

۳- یو سړی د رسول علیه السلام په وړاندے هوا باندے لعنت او کړو - نو آنحضرت صلی الله علیه وسلم او فرمائیل - هوا باندے لعنت مه کوه - ولے چه هغه ماموره یعنی حکم منونکے ده - او کوم سړے چه داسے څیز باندے لعنت کوی - چه د لعنت لائق نه وی - نو بیا لعنت کونکے خپله ملعون دے

(ترمذی شریف)

۴- مسلمان هغه دے - چه د هغه د ژبے او د لاس د ضرر نه بل مسلمان سالم یعنی په سلامتیا وی - (مسلم شریف)

۵- د الله تعالیٰ په نیز د ټولو نه خراب سړے هغه دے - چه هغه سړه خلق د بد وخبرو په وجه ملاویدل پریږدی -

(مسلم شریف)

د راستی او د دروغو احکام :- د آنحضرت صلی الله علیه

وسلم فرمان دے :- چه د منافق درے نښے دی۔

۱- هرکله چه هغه خبره کوی، نو دروغ وائی۔

۲- هرکله چه وعده اوکړی، نو پوره کوی ئے نه۔

۳- او هرکله چه هغه ته امانت ورکړے شی نو خیانت پکښے کوی۔

(بخاری شریف)

۲- آنحضرت صلی الله علیه وسلم نه چا تپوس اوکړو۔ چه مسلمان بزدله کیدے شی۔ نو آنحضرت صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل۔ چه آؤ۔ بیا هغه تپوس اوکړو چه مُسلمان بخیل کیدے شی۔ نو آنحضرت صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه آؤ۔ نو بیا هغه سړی تپوس اوکړو۔ چه مسلمان دروغژن کیدے شی۔ نو آنحضرت صلی الله علیه وسلم او فرمائیل، هرگز نه۔

(موطا امام مالک)

۳- هرکله چه سړے دروغ وائی۔ نو د رحمت فرښتے یو میل لرے لاړے شی۔ د دے بد بوئی په سبب چه کوم د دروغو نه پیدا کیږی۔

(ترمذی شریف)

د دروغو گواهی ورکول۔

آنحضرت صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل۔ چه زه تاسو ته

او بنا ئم۔ چه په گناه کبیره کښے د ټولو نه لویه گناه کومه یوه ده.
صحابه رضوان الله تعالیٰ علیهم اجمعین عرض اوکړو۔ چه
او فرمایئ جناب! نو حکم ئے او فرمائیلو چه خبردار! د دوغ
خبره او د دروغو گواهی۔ خبردار! دروغ خبره۔ او د دروغو
گواهی آنحضرت صلی الله علیه وسلم بار بار دغه او فرمائیل.
تردے پورے چه صحابهؓ خیال اوکړو، چه شاید آنحضرت صلی
الله علیه وسلم خاموشه نه شی۔ (بخاری شریف)

رسول الله صلی الله علیه وسلم چه د صبا مانځه نه فارغه
شو۔ نو ودریدو۔ او وے فرمائیل۔ چه د دروغو گواهی الله
تعالیٰ سره د شرک برابره ده۔ رسول الله صلی الله علیه وسلم
درے کرته دغه او فرمائیل۔

غیبت او بُهتان

د آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمان دے۔ چه غیبت
کونکے به جنت ته نه ځی۔ (ابن ماجه)

نوټ:۔ (۱) که چرے په چا کښے څه خرابے وی۔ دغه انسان په
غیرحاضرئ کښے بیان کړے شی۔ نو دا غیبت دے۔ او که چرے
هغه کښے څه خرابے نه وی۔ بلکه هغه خپله جوړ کړی او بیان ئے

وفات شوے دی. نو د هغوئ ذکر په نیکئ سره کوئ، او د
بد و نه ئے ژبه بند کړئ. (ابوداؤد)
(۲) مړو ته بد مه وائئ. ولے چه هغوئ ته خپل کړل اورسیدل.
(نسائی شریف)

سلام عام کړئ

(۱) دَ آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمان دے. خُماد په
هغه ذات قسم وی. چه د هغه په لاس کښے ځما دوح دے
چه ځو پورے چه تاسو ایمان راؤ نړئ، جنّت ته به نه ځئ.
څو پورے چه خپله کښے محبّت اونه کړئ. نو ایمان کامل نه دے.
او س زه تاسو ته بنائم چه کوم څیز سره محبت پیدا کیږی —
واؤرئ هغه دا دے، چه په خپله کښے سلام عام کړئ. (ابن ماجه)
(۲) آنحضرت صلی الله علیه وسلم او فرمائیل. چه هر سړی ته
سلام کوه. خواه که هغه پیژنے اوکه نه. (بخاری شریف)

مهمان نوازی

(۱) د آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمان دے. چه کوم سړے
په الله او په ورځ د قیامت ایمان ساتی. هغه له پکار دی چه د
میلمستیا په مُوده کښے د میلمه عزت اُوکړئ. عرض اوکړے شو

چه موده د میلمستیا څومره ده؟ ارشاد او شو چه یو ورځ او یوه شپه ـ او وے فرمائیل ـ میلمستیا تر درے ورځو پورے ده ـ د هغے نه پس میلمستیا نیشته ـ خیرات دے ـ میلمه له پکار دی ـ چه هغه میزبان سره دومره موده نه پاتے کیږی ـ چه هغه تنګ شی ـ (بخاری شریف)

نوټ :- یو ورځ او یوه شپه پُر تکلفه میلمستیا کول پکار دی ـ بیا چه څه حاضر وی، هغه پیش کول پکار دی ـ

د ګاونډیانو حقونه

(۱) د آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمان دے ـ چه کوم سړے په الله تعالیٰ او په ورځ د قیامت ایمان ساتی ـ هغه ته د خپل ګاونډی عزت کول پکار دی ـ (بخاری شریف)

(۲) د آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمان دے ـ چه په خدائے م د قسم وی ـ هغه سړے ایماندار نه دے ـ په خدائے قسم هغه سړے ایماندار نه دے، په خدائے قسم هغه سړے ایماندار نه دے ـ صحابه رضی الله عنهم تپوس او کړو ـ چه کوم سړے ـ اے د خدائے رسوله! وے فرمائیل ـ هغه سړے چه د هغه د تکلیف نه ګاونډی په امان نه وی ـ (بخاری شریف)

(۲) آنحضرت صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل - چه کوموخاقو دریا کارے د پاره مونځ اوکړلو - نو هغه شرک اوکړو - چاچه دریا کارے د پاره خیرات اوکړو - هغه هم شرک اوکړو -
(مسند امام احمد)

دهوکه ورکولو والا څمونږ نه نه دے -

(۱) آنحضرت صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل - څوک چه دهوکه اوکړی هغه څمونږ د ډلے نه نه دے - (مشکوٰة شریف)
(نوټ) - دارو کښے، په خوراک سکاک کښے، معاملے، لین دین، ملاوټ کولو کښے، او تجارت وغیره باطن کښے یو شان او ظاهر کښے بل شان دا ټوله دهوکه ده -

درشوت ممانعت

حضرت صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل - چه رشوت ورکولو والا او رشوت اغستلو والا دواړو باندے د الله تعالیٰ لعنت دے -   (مشکوٰة شریف)

ناپ تول کښے تاکید

د آنحضرت صلی الله علیه وسلم ارشاد دے - چه اے تول کونکو! تاسو   یئ دوو کارونو دپاره (یعنی د ناپ تول دپاره)

خبردار. ناپ تول صحیح ساتئ - چه په سبب دکمی دناپ تول هلاک شول، چه تاسو نه مخکښې یو مبې قومونه تباه شوی دی ۔ (بخاری شریف)

دَ درود شریف فضیلت

دَ آنحضرت صلی الله علیه وسلم ارشاد دے چه کوم سړی په ما باندے درود شریف ولیږی ۔ یعنی خدائے تعالیٰ نه څما دپاره رحمت غواړی - په هغه باندے الله تعالیٰ لس کرته رحمت نازله وی۔ (بخاری شریف)

اَللّٰهم صلی علیٰ مُحَمّد وعلیٰ اٰلِ محمّد کما صَلّیت عَلیٰ ابراهیم وعلیٰ آلِ ابراهیم اِنّك حمیدٌ مّجیدط

ملاوټ کول

فَمَنْ غَشَّ فَلَيْسَ مِنَّا ط

اسلام یو عالمگیر مذهب دے ۔ چه کوم دده معاشرے د تشکیل ورکولو نصیحت کوی - چه په هغې کښې دمعاشرے هر یو انسان د آرام او خوشحالئ ژوند تیرکړی - او دهر یو انسان دپاره حقوق مقرر کړی دی - دپاره ددے چه په معاشره کښې یو انسان ته هم څه تکلیف نه وی - په دے حقوق کښې ملاوټ هم

یو بد ترین جرم دے۔ دیو حق چه کوم په تو دو واجب دی۔ د
هغے په ادا کولو کښے د ایماندارۍ نه علاوه خیانت او بد دیانتی
ده۔ او دا سے سړے د ټولے معاشرے دشمن دے۔ چه په ظاهره
یو څیز بنا یئ۔ او په حقیقت کښے هغه څیز نه وی۔ که چرے یو
انسان د غوړو په ځائے کړ بیس خرخ کړی۔ او د مرچکو په
ځائے د بښینے میده خرڅه کړی۔ نو دا ډیره بد دیانتی ده۔
وے چه په ذړه کښے یو څه او په ژبه نور څه وئیل۔ او د عمل
نه هم نور څه ثابت کول دا خیانت دے۔ په اسلام کښے ټول
خیانونه یو شان منع دی۔

خیانت کول

د الله تعالیٰ حکم دے۔ یا ایها الذین اٰمنوا لا تخونوا
الله والرسول وتخونوا امنتکم وانتم تعلمون (انفال)
(ترجمه) اے ایمان والو! الله او د الله رسول سره خیانت مه
کوئ۔ او نه د خپلو امانتو کښے بد دیانتی او کړئ۔" د سوچ
مقام دے۔ چه هر یو سړے په معاشره کښے د دولت کټلو د پاره
دا سے طریقه اختیار کوی۔ چه د هغے په صحت سره مسلمانانو
ته ډیر نقصان رسی۔ چه د هغے څه حد نیشته۔ اسلام د دا سے

سړی دپاره سخته سزا مقرر کړې ده. د دې وجې نه که چرې
یو دکاندار سړه کوم چه دخوراک سکاک سامان پروت دې.
دا یو امانت دې. کوم چه مونږ ه ته د پیسو په بدله ملاویږی
مګر هغه په دې کښې خیانت کوی. چه څیز پوره نه ورکوی. چه
دکوم شی ادائیګی شوی وی.

دامانت حاضرول

دَعبد الله بن مسعودؓ نه روایت دې. هغوئ اوفرمائیل
چه دخدائ په لار کښې مرګیدل د هرې ګناه کفاره ده. لیکن
امانت دقیامت په ورځ بنده به راوستے شی. اګر که هغه دَ
خدائ په لاره کښې شهید شوې دې. او به وئیلے شی ورته. چه
ته امانت راوړه. او هغه اداکړه. هغه به اووائی. خدایه هغه
څنګه راوړم. دنیا خو ختمه شوې ده. ورته به اووئیلے شی. چه
دې د دوزخ په هاویه طبقه کښې واچوئ. هلته دَامانت په شان
شان به څیز جوړ کړې شی. او په اصل شکل کښې به راوستلے شی.
نو دےٴ به هغه اوګوری، نو وې به ئے پیژنی. او دده شاته به ئے
اوغورزه وی. تر دې پورې چه دې به تهینګ را اونیسی. او دَ
بہ ئے دَ خپلو اوګونه غورزوی. او بیا به همیشه دده شاته

دغه غورزه وے شی۔ بیا هغوئ او فرمائیل۔ مونځ امانت دے او دس امانت دے۔ تول هم امانت دے۔ ناپ هم امانت دے۔

نفل د فرضو برابر

د رمضان دپا تلو خوشخبری عنقریب اوریدونکی دہ۔ دَ دے د فضائلو او برکتونو نه څوک واقفه نه دی۔ یعنی خبر نه دی۔ په داسے میاشت کښے چه په هغے کښے نفل نمونځ د فرضو برابر او د فرض مونځ د اویاؤ مونځونو برابر دی۔ مګر په دے بختودۀ میاشت کښے کوم چه دخدائے پاک بے انتها رحمتونه دی۔ او هلته بیا په دے میاشت کښے دګناه طرف ته مائله کیدل، غلاکول، ملاوټ کول، ناپ تول کښے کے کول څه وړه ګناه نه دہ۔ څومره ئے چه ثواب ډیر دے او دوچند دے۔ دغه شان ئے ګناه هم دوچنده دہ۔ په دے بختوره میاشت کښے هره یوه شپه د الله تعالیٰ د طرف نه یو آواز کیږی۔ "یا داعی الخیر اقبل" اے نیکی طلب کونکو والاؤ نیکی نوره هم زیاته کړه۔ "یا باغی الشر اقصر" اے شر او بدو طلب کونکو والا دخپلو بدونه واپس راشه۔" بد قسمته انسان هغه دے۔ چه په دے میاشت کښے هم دخپلو ګناهونو نه واپس نشی۔

د انصاف تله

د الله تعالیٰ حکم دے:

اَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ ۞ وَاَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ ۞ او هغه په دنیا کښے تله کیښوده. د پاره د دے چه کے زیاتے او نه کړئ. او انصاف او په حقه سره خپل وزن ټهیک او ساتئ. او تول کمه وئ مه. په دے لږ غوندے ژوند کښے خراب حرکات هیڅ قسم خوند نه کوی.

آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمائی. چه کوم خلق د ملاو وغیره ذړه ور توب کوی.

فَمَنْ غَشَّ فَلَيْسَ مِنَّا. نو هغه څمونږه نه نه دے.

الله تعالیٰ ټولو مسلمانانو ته د آنحضرت صلی الله علیه وسلم په نبودلے شوے لارے باندے د تللو توفیق او طاقت ورکړی.

رحمتِ خداوندی

قُلْ يٰعِبَادِيَ الَّذِينَ اَسْرَفُوا عَلٰى اَنْفُسِهِمْ ط

حضرت سعید ابن جُبیرؓ، حضرت ابن عباسؓ نه روایت دے. چه څه خلق داسے وُو. چه هغوئ په ناجائزه قتل اوکړو. او ډیرے زناکانے اوکړے. هغوئ آنحضرت صلی الله علیه وسلم

نه تیوس اوکړو ـ چه د کوم دین طرف ته تاسو دعوت ورکوئ
هغه خو ډیر ښه دے ـ لیکن فکر او سوچ داد ے ـ چه موږ تر ده دومره
غټ گناهونه کړی دی ـ اوس که چرے مسلمان شو ـ نو څه ځو نږ
توبه به قبوله شی ـ نو هغه باندے الله تعالیٰ دغه آیت نازل کړو ـ
که چرے انسان غور او فکر اوکړی ـ نو د الله تعالیٰ رحمت څومره
ډیر دے چه یو وخت هم انسان دپاره د توبے دروازه بنده نه ده ـ
ددے وجے نه حکم شوے دے چه نا امیده کیږئ مه ـ الله تعالیٰ
غفور الرحیم دے ـ خدائے پاک خپلو بندگانو باندے خپل مور
پلار نه ډیر زیات مهربان دے ـ په قدم قدم انسان ته موقع
ورکوی ـ چه الله تعالیٰ ته په سجده شی ـ چه د خپلو گناهونو معافی
اوغواړی ـ او خپل همیشه خوشحالو دپاره خپل ځان مستحق جوړ کړی ـ

د گناه عفو او بخشش

د آنحضرت صلی الله علیه وسلم ارشاد دے ـ " الاسلام
یهدم ما کان قبله " یعنی اسلام قبولو نه پس هر رنگه
گناه معاف شی ـ د کفر په حالت کښے چه هر څنگه گناه کړے وی
هغه ټول الله تعالیٰ معاف کړل ـ دغه شان چه انسان نه څه گناه
اوشی ـ نو الله تعالیٰ په ذات باندے عقیده ساتونکی مسلمان د

دپاره نه دی پکار مګر ذرې توبه تائب شی. او معافي دې اوغواړی.
او هغه دخپل رب نه د معافۍ حقدار شو.

یاصمد

د آنحضرت صلی الله علیه واله ارشاد دے. "التائب من الذنب کمن لا ذنب له". ترجمه: دګناه نه توبه ایستونکے داسې دے. لکه چه هغه دسره ګناه کړے نه وی.

یو بت خانه کښې یو بت پرست اوُ یا کاله یو بت ته یا صنم یاصنم کول. یو ورځ ئې د ژبې نه "یاصمد" اووتو کوم چه دالله تعالیٰ اسماء حسنیٰ کښې یو نوۓ نوم دے. نو دالله تعالیٰ رحمت فورًا په هغه باندے متوجه شو. او ورته غیبی آواز اوشو چه څه غواړے. اوغواړه. فوراً الله تعالیٰ هغه ته دایمان راوړلو طاقت ورکړو. او دایمان په نعمت سره مشرف شو.

مونږ له پکار دی. چه مونږه دخپل خدائے طرف ته رجوع اوکړو. او دهغه په حکمونو باندے د تللو کوشش اوکړو. چه د هغه تعلیم مونږ ته آنحضرت صلی الله علیه وسلم راکړے دے. چه څوک توبه اوباسی. نو الله تعالیٰ د هغه توبه قبلوی. په رشتیا توبے ویستو سره الله تعالیٰ ټول ګناهونه معاف کوی.

دے وجے نہ د اللہ تعالیٰ رحمت نہ نا امیدہ کیدل نہ دی پکار۔
حضرت سیدنا عبداللہ ابن عمر رضی اللہ عنہما فرمائیں۔
چہ دا ایت مبارک " قل یعبادی الذین اسرفوا علیٰ انفسہم لا تقنطوا من رحمۃ اللہ ان اللہ یغفر الذنوب جمیعاً انہ ھو الغفور الرحیم ط پہ قرآن حکیم کښے دګنهګارانو دپارہ ډیر زیات اُمید پیدا کونکے دے۔

دحضرت ابراھیم علیہ السلام ایثار

نن نہ تقریباً څلور زرہ کالہ وړوبے د اللہ تعالیٰ پہ حکم سرہ حضرت ابراھیم علیہ السلام دخپل زړہ غوښہ د اللہ تعالیٰ دَ رضا مندئ حاصلولو دپارہ پہ منیٰ مقام کښے پیش کړہ۔ ھغہ عمل او اخلاص د دوارہ وجہانو د رضا مندئ حاصلولو دپارہ وو۔ د اللہ تعالیٰ حکم دے:

وَاِذِ ابْتَلٰی اِبْرٰھِیْمَ رَبُّہٗ بِکَلِمٰتٍ فَاَتَمَّھُنَّ قَالَ اِنِّیْ جَاعِلُکَ لِلنَّاسِ اِمَامًا ط

مونږہ حضرت ابراھیم علیہ السلام پہ امتحان کښے واچولو۔ مګر ھغہ کامیاب شو۔ مونږ اوویل۔ چہ اس مونږہ تہ د ټول دنیا امام اوګرزوے۔

که چرے غور اوکړے شی نو دا یو مشکل کار دے - چه
انسان دخپل د زړه غوښه دخپل ستړګو مخامخ خپل لاس
کښے چاړه ېنولے ذبح کوی - دا په حقیقت کښے دحکم دمنلو
یو اعلیٰ مقام دے - چه په هغے باندے هرهغه انسان پوره
کیدے شی، چه خپل ټول رضا ګانے دخپل الله تعالیٰ درضیٰ
تابع کړی - دهغه په نیز دا یو اوچت مقام دے - دَ لوئے اخترَ
ورځ امت مسلمه صرف هغه ورځ تازه کوی - چه دنن نه په
زرګونو کالونو مخکښے حضرت ابراهیم علیه السلام دخپل الله
تعالیٰ وړاندے دا قربانی کړے وه - هرکله چه دا انسان په
زړه کښے داخبره راشی - چه روره د دنیا په دے عارضی ژوند
کښے نور هیڅ نیشته - دے دپاره هغه له پکار دی - چه کوم
الله تعالیٰ خپل مقربین بندګانو ته ورکړے ده، چه دهغوئ
په زړه کښے د الله تعالیٰ اطاعت د الله تعالیٰ بندګی اختیار ره
ول په هرکار کښے د هغه رضا لټول اوګوره - حضرت ابراهیم
علیه السلام د ژوند اقدس هرکله چه حکم کیږی - نو دخپل
زړه غوښه مکه مکرمه کښے کعبے سره نیژدے پریږدی او ځی،
او دیو داسے ځائے چه هلته د ژوند تیرولو هیڅ علائے موجوُد

نه وے۔ حضرت هاجره رضی الله تعالیٰ عنها تپوس کوی۔ دَ
چا په حکم مونږه دلته پریږ دے۔ وے فرمایئیل۔ چه دالله
په حکم سره۔ نو هغے اوویئیل۔ چه د هغه حکم دے نو مونږه
پرے راضی یو۔ د هغه په رضا باندے زمونږ رضا ده۔ او هر کله
چه دا معصوم بچے یعنی دیوسوکالوکیږی نو په خوب کښے
ورته حکم کیږی۔ چه خپل نیاز بین زوے دے قربانی کړه.
ظاهره خبره ده چه دا یوسخت ازمائش وَو۔ ددے سخت
ازمائش اندازه هم او دحضرت ابراهیم علیه السلام دَ
صبراندازه هم اولګوئ۔ چه پلار خپل نیاز بین ځوی ذبح
کوی۔ او نیاز بین ځوئے دالله تعالیٰ حکم منلو ته تړلے شوے
پروت دے۔

دلوئے اختر په ورځ تمام مسلمانان دحضرت ابراهیمؑ
سنّت تازه کوی۔ لیکن مسلمانانو دپاره پکار دی چه د هغے
اصل طرف ته غوراوکړی۔ چه دا ورځ مونږ ته کوم دعوت
راکوی۔ بس دا کافی نه ده۔ چه دځنا ورد قربانئ نه پس
مونږه توله ذمه وارئے پریږدو۔ مونږ ه ته هغه فریضه ادا
کول پکار دی۔ کوم چه حضرت ابراهیم علیه السلام او نوردو

مقر بینو بندکانو بندکانو په مخ د زمکے کښی کوی - راشئ نن

د نفس اصلاح

دخپل نفس محاسبه اوکړئ - دے دپاره یو لاره مقرر کړئ نفس چه کوم دغو ښے یوه ټکړه ده - مګر ټول جسم دَ ښغے تابع دے - ده ته رئیس الاعضاء وائی - یعنی دَ اندامونو سردار - که چرے دده اصلاح اوشی - نو ګویا د ټول جسم اصلاح به اوشی - نو بیا به هیڅوک دبل دقتلو لو کوشش او نه کړی - د لاسونه به هیچرے جُرم اونشی - سترګے به هم غیر محرم طرف ته او نه ګوری - د الله تعالیٰ حکم دے چه : وَنَفْسٍ وَّمَا سَوّٰهَا ۝ فَاَلْهَمَهَا فُجُوْرَهَا وَتَقْوٰهَا ۝ ترجمه : "دغو ښے دے ټکړے ته اختیار ورکړے شوے دے چه سپیائی او رښتونی اختیار کړی اوکه ګناه اختیار کړی" - انبیاء کرام علیهما السلام په دے ښغے لارے باندے مقرر کړل - اودا وئے ویل - که چرے مونږه په نیغه لاره باندے روان شو - نو دا لاره نیغه جنت ته تلے ده - او که چرے ددے خلاف وی - نو دا لار بهم نیغ دوزخ ته بوځی -

د وحی الٰهی تابعداری

حضرت آدم علیه السلام ته دنیا را لیګلو نه پس دا حکم وشو،

فَاِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّيْ هُدًى فَمَنْ تَبِعَ هُدَایَ
فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ه ترجمه:
یعنی خدا د طرفه چه کوم احکام یا وحی راشی. هغې باندې
عمل کوونکو والا انسان نه به په دنیا کښے څه پریشان وی او نه
به په آخرت کښے څه غمژن وی." ددے نوټو حکمونو نچوړ
دادے چه اِنسان دخپله اصلاح اوکړی - هرکله چه دنفس
اصلاح اوشی. نو دانسان تعلق به خدائے او د هغه رسُول
سره په صحیح معنو کښے قائم شی - بیا ددے قول او فعل
نه دا ظاهره ده. چه د هغه د ژوند مقصد د الله تعالیٰ رضا
ده - او خدائے دِ نه کړی که انسان دغو ښه ددے ټکړے په مخکښے
عاجزه شی - او صرف دخواهشانو تابع شی. او نفسانی
خواهشات په ده باندے غالب شی. نو بس دخناؤزو پشان
ئے خوراک اوکړو - او ژوندئے تیر کړو - صبا او ماښام په
لهو لعب کښے پروت وی - نو داسے انسان ډیر په خساره کښے
دے - دخدائے حکم دے.

قَدْ اَفْلَحَ مَنْ زَكّٰهَا ه وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسّٰهَا ه ترجمه:
په تحقیق سره مطلب ته اورسید و. چاچه دا لاره دا تننکه کړه.

او ناسراده شو هغه څوک. چاچه داپه خاورو کښې ملاؤ پريښو۲.
د نفس مزين کول او پاک کول دادی - چه قوت شهوتيه او
قوّتِ غضبيّه د عقل تابع کړی - او عقل د شريعت تابع کړی
د پاره د دے روح او زړه دواړه رڼړا د الله په رڼړا سره منود
شی - په خاوره کښې د ملاويد و مطلب دادے چه نفس صرف
د لهو و لعب بنده جوړ شی - نو داسے بنده د دنيا و دونه
هم خراب او ذليله دے -

۷۸۶

په قرآن حکیم او په احادیثو مبارکو

کښې وارد شوي

مسنون دعاګانې

دانبیاؤ کرامو او د آنحضرت صلی الله علیه وسلم
په دعاګانو باندې یوه مشتمله مجموعه
یو بهترین کتاب چه هر مسلمان مرد و زن د پاره ضروري دے

کِتابُ الدُّعاء

مصنّف:

حضرت مولانا اشرف علی قریشي

زیر طبع:
موتمر المؤلفین جامعه اشرفیه پشاور

مولانا اشرف علی قریشی کی ایمان افروز کتابیں

ارکانِ اسلام

اسلام کے بنیادی ارکان کو سمجھنے کے لئے موصوف کی قلم سے بنیادی مسائل پر قرآن وحدیث کی روشنی میں تمام ضروری مسائل واحکام نیز عصر حاضر کے تمدنی، سائنسی، اخلاقی، تعلیمی اور معاشرتی پہلوؤں پر ایمان افروز کتاب جس کا مطالعہ ہر مسلمان مرد عورت کے لئے ضروری ہے۔ صفحات تقریباً ۵۰۰ صد ـــــ زیر طبع

اشرف القدوری

فقہ کی مشہور کتاب جو کہ درسِ نظامی کے نصاب میں شامل ہے، کتاب کے متن کے تحت اللفظ اردو ترجمہ اور نیچے حاشیہ میں فقہی مسائل پر موصوف کی ایک نادر سعی، عرصۂ دراز سے اردو خواں طبقے کے اصحاب کے لئے اس کی ضرورت محسوس کی جا رہی تھی۔ اشرف القدوری سے اہلِ علم کے ساتھ ساتھ اردو خواں حضرات بھی استفادہ کر سکیں گے۔ زیر طبع ـــــــــ خوبصورت جلد

بدعات

اسوۂ حسنہ پر عمل کرنے کی ترغیب اور دین کے معاملات میں بدعات سے اجتناب، عبادات میں میں طریقِ رسول صلی اللہ علیہ وسلم کی نشان دہی قرآن وسنت

کی روشنی میں، نیز شرک و بدعات کے اندھیروں سے نکل کر صراطِ مستقیم پر گامزن ہونے کی ترغیب۔

سفرنامۂ حجاز موصوف ہر سال سعادتِ حرمین سے مستفید ہوتے ہیں، اِس سفرنامہ میں موصوف کے اسفارِ الحج والعمرہ حج وعمرہ کے درد بھرے الفاظ، شہنشاہِ دو عالم حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم کے روضۂ انور پر حاضری کے درد بھرے تأثرات پہلی بار نوکِ قلم سے مرتب کیے گئے ہیں زائرین و عشاق حرمین شریفین کے لیے یہ پُراز معلومات سفرنامہ ایک بہترین گائیڈ کی حیثیت رکھتا ہے۔

صفحات ۶۰ —— سائز $\frac{۲۰ \times ۲۶}{۱۶}$ زیرِ طبع

احکامُ الحج (عربی) حج بیتُ اللہ شریف اور آدابِ زیارتِ رسُولِ اکرم صلی اللہ علیہ وسلم کے احکام و مسائل پر ایک مفصل اور جامع کتاب جس میں فاضل مؤلف نے احکام الحج عربی میں پُورے شرح وبسط کے ساتھ اپنے مخصوص دِل نشین پیرائے میں بیان کیے ہیں۔ زیرِ طبع

ملنے کا پتہ

الاشرف پبلی کیشنز پشاور

و پاکستان کا مقصد وجود و شہیدوں کا خون و بچیوں کی عصمت دری
و قیامت خیز مناظر و غداران ملک و ملت کی فہرست و پاکستان کی آخری منزل
و داعیان قوم کی پکار و پاکستان میں تحریک اسلامی کا ایک مفصل جائزہ ۔

پاکستان میں نظامِ اسلام کی منزل

تحریر: اشرف علی قریشی

مصنف کی قلم سے پہلی بار حقائق سے لبریز غلبۂ اسلام کی تحریک پر مفصل گفتگو کیا کھویا کیا پایا ۔ ملک کے سرکردہ لیڈروں اور مذہبی مشاہیر کے ساتھ مصنف کی ملاقاتیں اور ان کے بارے میں تاثرات ۔ مصنف کے زمانہ اسیری کے چند یادگار واقعات ۔ تحریک اسلامی کے کارکنوں کے آئندہ عزائم ۔ ایک ولولہ انگیز فکر۔ جذبہ جہاد سے لبریز مجموعہ جسمیں مصنف کے درد بھرے الفاظ میں وہ اداریئے بھی شامل ہیں جو کہ انہوں نے صدائے اسلام میں وقتاً وقتاً سپرد قلم کئے۔

اس ملک میں غلبہ اسلام کا درد رکھنے والے ہر ایک کارکن کیلئے اس کا مطالعہ ضروری ہے: آج ہی آرڈر دے کر اپنا نسخہ محفوظ کرا لیجئے۔

الاشرف پبلیکیشنز جامعہ اشرفیہ پشاور

حضرت مولانا محمد یوسف صاحب قریشی مہتمم جامعہ اشرفیہ و خطیب جامع مسجد مہابت خان

کی ایک اور تصنیف

الدعوت الی الخیر

منظر عام پر آگئی ہے

جو کہ ذیل دس ابواب پر مشتمل ہے

① باب اول	ابتداء تیرے نام سے	⑥ باب ششم	اتحاد و اخوت
② باب دوئم	ذکر رسول صلے اللہ علیہ وسلم	⑦ باب ہفتم	احکام ومسائل
③ باب سوئم	حضرت صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا	⑧ باب ہشتم	فضائل و احکام
④ باب چہارم	سیرت وسوانح	⑨ باب نہم	سیاسیات
⑤ باب پنجم	پاکیزگی	⑩ باب دہم	آثار قیامت

اتنی جامع اتنی پرکشش، اتنی جاذب نظر کہ ایک بار شروع کی تو ختم کئے بغیر نہ چھوڑینگے۔

آج ہی اپنے قریبی بک سٹال سے حاصل کریں یا براہ راست ہم سے طلب فرمائیں۔

صفحات:۔ ۲۵۶ قیمت صرف/۱۵ روپے سفید کاغذ خوبصورت جلد

مؤتمر المولفین ۱:۔ جامعہ اشرفیہ علامہ عبدالودود قریشی روڈ پشاور
۲:۔ " تاریخی جامع مسجد مہابت خان پشاور

مولانا اشرف علی قریشی

کی

ایمان افروز کتابیں

راہِ نجات

وُہ احادیث رسُول صلی اللہ علیہ وسلّم جمع کیے گئے ہیں جن کا تعلّق روزمرّہ کی زندگی سے ہے۔ اسکے مطالعے سے حسن سیرت کے وُہ تمام پہلو اپنائے جاسکتے ہیں جوکہ اس میں مندرج ہیں۔ قیمت ۲ روپے

نمازِ حنفی

نماز ارکانِ اسلام میں ایک اہم رُکن ہے جس کے بارے میں عند اللہ سب سے پہلے پُرسّش ہوگی، ظاہر ہے کہ وہی نماز عند اللہ مقبول ہوسکتی ہے۔ جوکہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلّم کے بتائے ہُوئے طریقۂ مُبارک پر ہو، ورگرنہ سب کچھ لاحاصل! "نمازِ حنفی" میں وُہ تمام ضروری فقہی مسائل، ادعیہ ماثورہ نیز خطبات جمُعہ وعیدین اور اسماء الحسنیٰ بمعہ ترجمہ موجُود ہیں۔ خوبصورت جلد۔ صفحات ۱۹۲

قیمت ۳ روپے

مناسکِ حج

مسائلِ حج پر ایک عظیم شاہکار، جسے عالمِ اسلام کے اصحابِ علم وفضل خراجِ تحسین پیش کرچکے ہیں، اس میں مسائلِ حج پر تمام مسائل قرآن وسنّت کی روشنی میں بیان کئے گئے ہیں۔ مکہ مکرمہ کی مکمل تاریخ، حج کب فرض ہُوا؟ اقسامِ حج، حجۃ الوداع میں آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلّم کا آخری خطبۂ مُبارک، جنایات یعنی ممنوعاتِ احرام وحرم اور اُنکی جزا، میدانِ عرفات کی مکمل دُعائیں، مدینہ منورہ کی مکمل تاریخ اور مسجدِ نبوی پر سیر حاصل بحث، مدینۃ النبی صلی اللہ علیہ وسلّم کے ایمان پرور حالات آپکو مناسکِ حج میں ملیں گے۔

مناسکِ حج کے کئی ایڈیشن ہاتھوں ہاتھ نکل چکے ہیں۔

خوبصورت جلد۔ صفحات ۲۹۰۔ قیمت ۲۰ روپے

تعلیماتِ اسلام

مقالات، خطبات اور مواعظ کا مجموعہ جسمیں اسلام کے رُوح پرور حالات وواقعات جس میں قرونِ اولیٰ کی عکاسی کی گئی ہے۔ اس پُرفتن دور میں اسلام کی نشاۃِ ثانیہ کے صحیح خدوخال پر سیر حاصل مباحث، احتسابِ نفس، معاشرہ کی بے راہ روی کی روک تھام کا علاج۔ اسلام کے نظامِ عدل کے نفاذ کا مثبت انداز آپکو موصوف کے درد بھرے خطبات میں ملے گا۔

خوبصورت جلد۔ صفحات ۲۶۰۔ قیمت ۲۵ روپے

مشاہداتِ حرم

موصوف ۱۹۷۲ء کو اسلامی ممالک سے ہوتے ہُوئے حجازِ مقدس برائے حج بیت اللہ شریف تشریف لے گئے تھے، واپسی پر مشاہداتِ حرم کے نام سے سفر کی روئیداد سپُردِ قلم کی جسمیں احمد شاہ ابدالیؒ کے حالاتِ زندگی، خرقۂ مبارک کی تحقیق، حضرت خواجہ عبداللہ انصاریؒ و حضرت عبدالرحمٰن جامیؒ، امیر المورخین غیاث الدین محمدؒ کے حالاتِ زندگی اور اسی طرح بہت سے دیگر تاریخی حقائق! اسکے بعد تقریباً ہر سال سفرِ حرمین کی سعادتِ عظمیٰ کے تاثرات جسمیں مکۃ المکرمہ اور مدینۃ النبیؐ کے حالات وواقعات و مشاہدات ماہنامہ صدائے اسلام و روزنامہ مشرق میں قلمبند کیے گئے۔

قیمت مجلد ۶ روپے

سیرت وسوانح مولانا عبدالودود قریشیؒ

سیرت وسوانح حضرت العلامہ مولانا عبدالودود قریشیؒ بانی جامعہ اشرفیہ جسمیں انکی قید وبند کی صعوبتوں کی روئیداد جیل کے حالات و واقعات، جامعہ اشرفیہ کی تاسیس نیز انکی علمی دینی وتبلیغی کارناموں کی تفصیلات اور اُن کے مجاہدانہ کاوشوں کی مکمل داستان۔

زیرِ طبع

آج ہی اپنے قریبی بکسٹال سے یا براہِ راست مکتبہ صدائے اسلام سے طلب فرمائیں

ملنے کا پتہ

مکتبہ صدائے اسلام۔ جامعہ اشرفیہ

علامہ عبدالودود قریشی روڈ پشاور۔ پاکستان۔ فون ۷۴۹۳۹ ۶۰۴۸۸

حضرت مولانا محمد یوسف صاحب قریشی

کی تصنیفات

اکتساب حلال

- اس دور میں رزق حلال کیونکر اور کیسے حاصل کیا جائے؟
- کاروبار کی جائز و ناجائز بعض صورتیں
- موجودہ نظام معیشت کی تباہ کاریاں۔
- ہمارے زوال کا سبب غیر شرعی کاروبار

کاروبار اور تجارت کے سلسلہ میں قرآن و سنت اور آئمہ دین کے اقوال کی روشنی میں مفصل بحث

زیر طبع

الدعوت الی اللہ

- دعوت الی اللہ کیسے دیجائے۔
- یہ فرض عین ہے یا فرض کفایہ۔
- جنہوں نے داعی الی اللہ کی آواز کو ٹھکرایا ان کا انجام کیا۔
- چند داعیان الی اللہ کے حالات۔

اور اس قسم کے بے شمار دیگر عنوانات پر مشتمل یہ گرانقدر مجموعہ عنقریب منصہ شہود پر آرہا ہے۔

سفر نامہ ہند

جشن صد سالہ دیو بند کے موقع پر مصنف نے ہندوستان میں جو کچھ دیکھا اس کو تحریر میں لایا گیا۔ بزرگان دیوبند تذکرہ۔ تاریخ دیوبند سہارنپور، تھانہ بون۔ گنگوہ، میرٹھ، دہلی اور آگرہ کے بعض تاریخی واقعات سے مزین۔

یہ مجموعہ بھی اشاعت کے لیے تیاری کی منازل میں ہے۔

مدارس دینیہ اور اس کا نصاب

مدارس دینیہ کب سے قائم ہوئے؟ تاریخ عالم پر اس کے اثرات؟
ہندوستان میں مدارس دینیہ کی تاریخ۔ انگریزوں نے مدارس دینیہ کو کیسے ختم کیا؟
لارڈ میکالے نے مدارس دینیہ کی بجائے مدارس انگریزیہ قائم کرنے کا کیا فلسفہ پیش کیا؟

یہ اور اس قسم کے بیشمار عنوانات پر مشتمل زیر طبع

ناشر: مؤتمر المولفین جامعہ اشرفیہ علامہ عبدالودود قریشی روڈ پشاور پاکستان